

„Застава“ издаје трипут недељом средом,
петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА

за Аустро-Угарску:

на пољу годину . . . . . 12 сар.
на пољу године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец дана . . . . . 1 „

за Србију:

(у србују)

за годину 120 гроша, на пољу године 60 гроша,
а на четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

О Г Л А С И
рачунају се по количини прста или места
које заузимају из оваких ситних печат олова,
и за сваку прсту плаћа се увек по 6 новчића,
а за линг сваки пут башка по 30 новч.

Д О П И С И
шаљу се уредништву, а претплата и огласи
администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући
под бројем 11 и 12 у дунавској улици.

Рукописи не враћају се патраг.

БРОЈ 1.

11523

У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 3. (15.) ЈАНУАРА 1873.

ГОДИНА VIII.

„САВИТИ ИЛИ СЛОМИТИ.“

По повратку краљ. комесара са „разширеним и прецизованим“, али не и објављеним инетрукцијом, долази нам и гудило владајуће странке мађарске, „П. Л.“ у оча нове године као да би нам хтео „честитати“ на срећи, коју нам владајућа странка у изглед ставља од нове године, и којој је претеча и носиоц главом велеможни господин барон Мајтењи. Честитка „П. Л.“ интересоваће наш српски свет и зато ћемо саопштити оно, што је главно из ње да с тим уједно и „П. Л.“ и патронима му покажемо, да нас није ни мало стра од претње која се ту садржи, шта више, да их ево ми „безплатно“ распростиремо у нашу публику, да се развесели у првим данима ове године.

Кад какав „нитков“ (враћамо „П. Л.“ истом мером, да не рекне, да смо тврдице или необразовани!) хоће честита човека да опрџује пред другим, најмања му је брига, каквим ће поводом то чинити. Нитковљук не бира ни прилику ни повод као ни сретства; то му је карактерно обележје. Тако и „П. Л.“ узимајући тенденцијозан и изврнут извештај из „Мађ. Пол.“ о току седнице варошког представништва новосадеког од 22. дек. за повод, просу опет торбу семитке жучи своје на слободоумну народну странку, у коме спасиемо и ону реч, коју — галантни какви смо већ према њему — вратисмо му са истом „учтивошћу.“

Што је представништво слободне краљ. вароши Новог Сада по дужности својој и у интересу вароши решектовало постојећи закључак, где да се зида варошка кућа, што је, као аутономна општина имајући на уму дужност да уставност чува као највећу светињу земаљску, закључила затражити заштиту у сабору, против насиља комесара, који није по слан за политичке ствари а у ове се меша вређајући аутономни делокруг вароши — то „П. Л.“ узима за повод да се забави с нама по свом „хандлерском“ начину, који је до сад довољно познат и о чему због тога, не ћемо даље овде говорити.

У каквој намери то клепало почиње опет тандркати, ево нек свако дозна од њега самог. Милетић са својим присталицама — вели — „терористи“ (докле ће већ, бог га види!) муниципалитет новосадеки, „а према таком поступању стоје умерени (!) елементи са скрштеним рукама, очекујући све спасење од владе и њени органа, а ништа нису кадри учинити што сопственим трудом.“ „Како ли су јадно поштале државопријатељски листови (зар их има више од једног? У.) српски, како ли се тужно разлегаше комесар из логора умерењака, кад је краљ. комесар на неко време остао у Новом Саду, да прими упутства од новог министра-председника! Плима им је дорасла

већ до уста да их подави, ако се г. Мајтењи што пре не врати, да је снажном руком одбије — тако се могло тада свуда (!) читати и слушати, и ми не можемо префатити да је то лелекање и урликање управо етидно. Зар се не осећа (у том логору, на име), како се јако аутономија компромитује, како се губи сваки оправдани утицај и самосталност порице, кад се и не покушава самопомоћ, него се вечно у помоћ полицаја зове? Ми не можемо веровати, да је „патријотски“ елемент међу Србима тако ништаво мајутан, да би тероризму „ултраса“ (народне слободоумне странке) подлећи морао. Избори за сабор земаљски показали су на пријатан начин, каква репашајућа снага лежи у „умерењацима“, само кад прегору своју индоленцију, (немар) и мушком храброшћу ступе у борбу. Ето и у најновије дане показала је победа деакове странке у паланачком изборном срезу, на којој страни лежи репашајућа моћ. Али већа је енергија и дужност у логору ултраса (народњака), дочим умерењаци после свакога напора своје снаге падну уморни у дубок сан, и блажени сневају о благодворном деловању министарског провиђења.

Док буде така констелација трајала, мораћемо управо очајавати о успеху свију напора, које влада чини. Са екстремнима (са народном слободоумном странком на име) не може се пактирати, ни на политичном ни на црквеном пољу, јер они не ће никакве трансакције (погодбе). Не може њих задовољити никаква концесија, јер они не ће да буду задовољени. Да су они (т. ј. ми) прилепачи мисли „измирења“, пространа, да управо кажемо, са гледишта државног не оправдана аутономија, која им је у ствари школе дата, даље: сазив карловачког сабора (летошњег) што је у најискренијој намери следовао да оправданим тегабама помогне (до душе видели смо каква је била та „најискренија намера“ У.) — морала би их већ одавно увући у круг уставног и патријотског деловања. Али тај ултранародни покрет на свим пољима, како државном тако политичном и друштвеном, смешан је сапустим радикализмом, за ког у оквиру угарске (ваљда мађарске? У.) уставне мисли нема места, и по томе је са свим ван домаћаја посредовања владиног. Према тим екстремима (т. ј. нама У.) може бити парала само то: „савити или сломити“; а ако се тад умерени елементи место да својим политичним противницима земљиште отимају, гуре и клањају и бојажљиво повлаче на страну, где ће се онда најчешће, за које ће се надвезати успостављање уређеног аутономног стања? Јел ту онда чудно, ако се с дана у дан подиже опомена, да се српском врзином колу учини крај с тим: да се тој народности једном за сватда одузме аутономија, која им је

законом ујамчена? И у томе, да се таким захтевима не може неко извесно оправдање одрећи, лежи врло важна опомена за умерену странку међу Србима. Влада краљ. комесара не може се овековечити, изузетном стању (дакле ту смо? У.) не сме се оставити дуг рок, мора се пре а после почети старати да се стање сталожки; не може ли се то постићи у оквиру таке аутономије каква је Србима сад дата, онда не остаје ништа друго, до аутономији, коју један део злоупотребљава други пак не уме да употреби корисно, уже границе повући, и агенде само управе положити у руке државе.

Така евентуалност може лако бити неизбежна. Бил тада било умереном елементу међу Србима послужено с тим, ако би се законодавство видело принуђеним, ради обуздавања ултра-народне агитације, прекинути рачуне закона о „народности“ и закон школскога, и целој српској аутономији заврнути шију? Најпосле, то су ствари и умерени Србаља, које на коцки стоје и они ће своју сопствену ствар заступати ако отпочну бој са народњацима.

То им дајемо данас на размисљавање, кад деловање краљ. комесара одпочиње свој даљи развратак. Без снажне, самосвесне потпомоћи патријотични српски грађана мораће успех полован остати, у интересу Срба сами лежи, да се целу потпуно изведе.

Тако „П. Лојд“ у својој посланици „ко Србком“, у очи нове године.

Ми не ћемо много речи трошити на ову посланицу ради објаснења, јер је јасна по себи. Намера јој је, потпомоћи окуражити с једне стране „умерене елементе“ сад кад им се и орган покреће, с друге стране заплашити наш народ и тим начином гонити поједине, слабије или неодлучније људе у коло „умерењака.“ Ако не ступи народ српски под барјак, ког „стална“ рука Стратимировићева развије и не повилеш врат свој под бич комесарства, изгубиш аутономију и ону коју сад имаш. То је смисао намере „П. Лојдове“, која по политику којој он служи не би била хрђава, само је атрессована на непознато место. У нашем народу, како се види, нема таквог „умереног елемента“ каквог би хтео „П. Лојд“ у оваким околностима и оваком политиком какву владајућа странка према нашем народу тера, не може се ни образовати, ма се колико упињали. С те стране, не само да сте се доцкан, него и врло хрђаво обули.

„П. Л.“ као да и сам увиђа, да али он је таког соја госпоцкога, да ће за паре лизати где се не лиже, па не треба се чудити што се чини луд. Он сам признаје, да наши противници ни тренутка не могу живети без комесара и полиције, а то показје да их нема до неколицина само, а и тој

је чиста савест, да је мора закриљавати сунце државне силе.

Но две три морамо приметити „П. Лојду“ на његову претњу, да ће се аутономија одузети, ако се не створи странка „умерењака“, која ће потискивати народну слободоумну странку. Та је претња чивутеки безобразлук, а ми се ничијег безобразлука не бојимо. Не кажемо да се то не би могло догодити, кад би сабор био састављен из четири стотине „П. Лојдови“ уредника и никога више. Али на жалост „П. Лојдову“ није тако, и ми опомињемо наш народ на ову претњу зато, да може плунути у очи ономе, ко буде лагао, кад будемо једаред на чисто.

Не мислимо ми с тим рећи, да се ми уздамо у наклоност сабора. Али смо слободни погледати на своје а не на „Лојдове“ очи, и гледајући тако, ми видимо: да ни једна странка сабора не сме гласати да се укине аутономија нашег народа, не зато, што би која странка била нама пријатељ, него што би у том случају начело просветне аутономије задесио удар, ког би све конфесије морале осетити. Без обзира на идеје, на слободоумље и конституционализам, без обзира на аутономију као такву, не би смела ни једна странка гласати да се наша аутономија руши ради користи сопствене аутономије дотични конфесија, којима који посланик припада.

Па да за тренутак и допустимо, да би већина саборска деакова странка и била вољна учинити такај атентат на сам устав. „Пест. Лојд“ заборавља, да деакова странка више није она компактна маса, која је пре била, да са њоме не располаже више влада онако, како је то до скоро било. Он губи из вида право стање њено, али ми не губимо. Ми знамо да је Лођаји министар-председник диндушманин наше аутономије, али ми ћемо се тешко преварити, ако кажемо да Лођаји посланик ни на који начин не би у тој прилици са својом четом потпомогао владу, ма да је и сад диндушманин наш. Ми би се за тај случај смели опкладити, да би Лођаји употребио нашу аутономију као оружје против владе ради својих рачуна, а баш и као протестанат не би се смео сиграсти са начелом аутономије, имајући у овој „католичкој“ држави на уму ону изреку: *hodie tibi cras mihi*.

Да не дуљимо, довољно је рећи, да се „П. Лојд“ затрачао као ждрече пред руду, са својом претњом, а исто тако лудо изгледа, кад наручени у кујни новосадеке денунцијанске чете, вапај: да се укине аутономија, хоће да претстави као „основане захтеве.“ Шајмоте, познајемо се већ добро! Да је на денунцијанску, укинула би се не само аутономија, него би се истребило Српство да му ни траг не остане; ал су силе кратке.

Докле год ви будете терали ултра-

ПОДАШТАК.

НОВА ГОДИНА 1873. У СТАРОМ ШЛОФРОКУ

Тудин дан и бађе вече пробоше, а и божић су већ Ајмашани одвијали куд треба, те нам сад ништа друго не остаје, него још само „нову годину“ са писмоношким и ошарским честиткама да претуримо преко главе и цена, пак смо онда опет на чистини, и осовина свега опет ће се обретати као и до сада, ако јој само свемогући госи. Мајтвијни ручним писмом и под асистенцијом хонвиздом то не забрани. Обичај је у српству, да се божић — ево, Ајмашани у Новом Саду поседују на коње „да вијају божић“, те га терају кроз темерински и висачки сокак све дотле, док се божић не смрине и док се варош не осветли гасом *in sre*. Мени се само чини, да не би ни мало било шкодљиво, кад би се свело у обичај, да се осим божића и други неки свеци *евијају*. Тако на прилику има у Новом Саду један чудан *свајак*, па како би било, кад би и њега Ајмашани мало *посијали*, док му се не смрине?...

Него збиља да пређемо на ствар. Сви, којима је бог дао уста и језик (осим владне Грујића) отварају их данас да поздраве „нову годину браћу и пријатељу, коминији и знанцу, да им исказу топле жеље свога срца, да им пожеље срећу и напредак.

Само ја и владка Грујић још нисмо рекли сво-

је; само нас двојица *ћутимо* и никако да отворимо уста, да и ми коме *честитамо*. Међутим ми смо се приватно договорили да овако поделимо улоге: ја као подаштар „Заставин“ да честитам нову годину *преглатицима „Заставе“*; а он, као владка народа српског, да поздрав и исказе *своје жеље Србском народу*.

Шта владка Грујић *жели српском народу*, то ћемо без сумње скорим чути, а од мене би било арогантно, кад би ја хтео бити тумач његових *мисли*, који сам се још као дете дивно његовој *речиности* на карловачком сабору од г. 1861.

За то ћу ја само мој део, моју улогу да извршим дакле да честитам „*ново лето*“ (овогодишња је зима тако блага, да се може *летом* назвати) претплатницима „Заставе“.

Пре свега ја им *желм да дуго живе*, јер што они дуже живе, то ће и „Застава“ дуже излазити, а на оном свету не верујем да има штампарије, као год што неки доказују да нема ни *штемпарине*, ни „*шпироцеса*“ ни *сачке* (маг не рекох азачке) *ташнице*.

Друга ми је жеља, да претплатницима нашим милостиви бог подари *јаку силу памтења и сећања*, тако да чим је која *четерт* на измаку, а они одмах да се сете, да ваља *шиљати* нову претплату; и не само да се *сете*, него да им премудри творцац и довољно снаге ушље, да намеру своју и изврше, то јест, да претплату *заиста* пошљу.

Треба ми је жеља, да сви претплатници „Заставе“ имају *добар и здрав стомак*, те да лако сваре оне тешке и горке залогаје, што их мађарска влада народу нашем *шље*, и о којима у „Застави“ *деста* могу да читају, те да им се не *смучи* у желудцу.

Четврто *желм* поштованим претплатницима „Заставе, да се *множе*, као *звезде на небу*, као *рибе у води*, као *песак у мору*, да их буде „*легионе легијона*“; та и бог је рекао „*множите се!*“ а бога ваљда слушати.

Пето ми од срца *желм* да се *прославе*, да што *чешће читају своја имена у новинама*, да им новине име *разносе* у све крајеве света под *рубриком*; „*Прилози на народно позориште*“ „*на гимназију*“ и т. д., те да им се *славна имена* читају у *Цариграду* у *Паризу* у *Америци*...

Шеста ми је *искрена жеља*, да што *скорије дочекају*, да им „Застава“ *сваки дан* у *кућу* долази, да их *ујутру буди* из *кревета*, а *увече* да их *забавља* да *пре времена* не *заспе*.

Седмо ми *желм*, да дочекају од *своје деце* и *унучади* *радост* да се и *ови претплате* и да читају „Заставу“, а они онда само да *слушају* и *своје старе очи* не *море*, него само да *седе* уз *луду шверцованог дувана* и уз *чашу неготиноског вина*, и да само по *кадкад* *поуче* *децу* и *унучад* *своју*, шта је то *гласило јавнога мњења*, шта су то *новине*, *поштене* *ерске новине*.

Осмо им *желм*, да дочекају *осмо чудо*, кад ће Мађари, односно њихова влада, према Србима бити оно исто, што је и према мађарима, кад ће бити *праведна*, те *увидети* и *припознати* *права угњетенога народа српског*.

Девето *желм*, да им *порција* и *дација* буду *девета* брига, то јест да ме *господин државни тужилац* не би *рђаво* *разумео*, да *хоћу* *тим да кажем*, да им *порцију* и *дацију* *олако* *буде* *намирисати*, да да не *осете* да је то *терет* према *богатим* *приходима* њиховим.

Десета ми је *жеља*, да *идућа* *нова година* не *затече* *баш* *сваког* на *своје месту*, *неког* *које* *сад* *н. пр.* у *нацу*, да *затече* *које* у *Новом Саду*, *које* у *Панчеву*; *неког* *ко* *се* *сад* *надази* у *варадину*, да *затече* у *Карловцима*, а *неког* *који* је *сад* у *Новом Саду*, да *затече* у *војничкој гармежи*...

Имао бих ја још *пуну* *торбу жеља*, кад би и *читаоци* *само* *имали* *пуну* *торбу страљена* да ме *слушају*, али ја знам да *поштовани* *читалац* има и *друге* *честитке* да *прима*, ту су *ти писмоноше* *ошачари*, *црквенаци*, „*хаускнехти*“, *кредитори*, сви они *жеље* да *исказу* *своја* *топла* и *искрена* *осећања*, *своје* *срдачне жеље*, *које* *би* *волели* да *се испуне*, те *зато* *морам* *ја* и *њима* *места* *уступити*.

Ја сам овим мој *данашњи задатак* *свршио*, а *сад* *да* *чујемо* *владку Грујића*, *шта* *нам* *он* *жели!*
Ауназем.

мађарску политику у земљи, докле ће
цео народ наш стојати на становишту томе,
који ви називате ултра-националним срп-
ским!

Клин клином!

А краљевски комесар може и даље раз-
вијати своју „задаћу“, па „овековечило
се изузетно стање“ или не, баш за то, што
ствари и „умерени Срба стоје на коцки“,
баш за то неће се моћи стабилност стања
у држави увести на другом до на овом
земљишту, на коме ми стојимо, јер је
то једино уставно, законито. С погледом
на то, што је наш народ уверен, да је на
правом путу; с погледом на то, да ми и-
мамо права, ако не већа оно бар иста она
која имају друге народности у овој земљи;
с погледом на то, што знамо да се про-
тивзаконита дела морају осветити на ви-
новницима самим; с погледом на то, што у
нашем народу нема елемента за такве „уме-
рењаке“, какви би хтела господа у Пешти-
Будиму:

ми одпоздрављамо „П. Лојд“ и братију
му са псалтирским стихом који вели: „страха
же вашег не убојим сја ниже смутим сја...!

Са резултатима снаге „умереног еле-
мента“ „П. Лојдовога“ при посланичким из-
борима, а нарочито са резултатом у пала-
начком изборном срезу, нека се „Л. Лојд“
теши. Ми му ту радост не ћемо кварити,
као што нисмо имали узрока ни сметати да
не поникне.

У тврдом уверењу, да ће нам „П. Лојд“
и другови још много пута закукати на рје-
ках вавилонских њихове „умерене странке“,
за сад се праштамо у потпуно добром рас-
положају, и можемо га уверити да је много
лакше рећи ону царолу, коју он истиче
него је извести. Није народ српски шиб-
љика која се даје по ћецу „савити или сло-
мити“ у Пешти могли су се већ досад
уверити о томе.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

Мађарски „Сабат Шајто“ донесе у једном
од својих последњих бројева пр. год. ево овај заним-
љиви чланак:

„Славенски листови још једнако глођу ин-
терпелацију грофа Лоњаја, коју је племенити гроф у
српскоме питању управо старешини нове владе,
и ми признајемо, да разлагања, што отуд поничу,
баш не глумишћују, не величају политику дојакшо-
њег министра-председника у томе погледу.

Са своје стране ми смо већ једном казали наше
наворе о томе, како је гроф Лоњаји сасма без такта
радио, што је потраго на средњу баш ону прилику,
коју је сам собом створио, и не велику услугу учи-
нио за сретно решавање питања народносног; што
се још кроз то с доста бестактности труди, да
подравају сметњу у српској ствари, те рад ситни-
чарских интереса и онако раздражено осећање
народносно новог влади на врат сваљује.

Више смо пута расправљали политику дојакшо-
њег министра-председника, коју је он терао пре-
ма народностима, и што се овога посебнога случа-
ја тиче, казивали смо своје мисли.

Има у овој ствари једна прилика, коју није са-
мо да је целиходно, него баш и прека нужа, што
више је вентилисати, претресати, да не би како-
год политика, што се води према народностима, допа-
да на ново оне главне невоље, у којој је за владе
Лоњаја зачима била, а то је: *политика личних
интереса*.

Није тајна, да се, како у српскоме тако и у
хрватском питању поравнање политичких дисфор-
мија више реди спотичало о питања личности, и
то тако јако, да је трудба око изравнања свагда
кораблекрушење трпела.

И на властима нам (мађарском) огњишту има-
мо довољно прилике да искусамо, како са непопу-
ларности које личности пропадне и најпопулар-
нија ствар или се бар у извађању помете; па ипак
са жалостју могли смо толико пута искусити, ка-
ко је дојакшоња влада у овоме кардиналном пита-
њу *удил-дочека терала политику личних користи*.

Са свим је природно, да ова политика још већа
изоштрава супротности; јер оно неколико људи,
који су политичке интересе здружених земаља
запоставили својим особинама, у сукоб су дошли
са коришћу целе државе, те зато после и најло-
јалнија установа мађарске владе наилази на анти-
патију, на немар.

Ова околност и сама собом довољна је тога ра-
ди, те одлако нетреба влада да тера политику лич-
них интереса према народностима, јер боже то
ни онде, где су така средства необходимо нужна,
не води к жељеној мети, нит може да води, пошто
чим престану дотични интереси појединаца — пре-
стаје уједно и она услуга, која кроз канал се-
бичности тече к цели општих интереса.

Уамимо, на пример, да њих 50 или 100 прими-
лила, првака, које ће обећавањем државних или
приватних звања задобити за изравнања с народ-
ностима — буду тим потпуно задовољени, па да
им се обећања и испуне: ко ће нама добар стати,
да трагом тих задовољенца неће поћи и устати
сто и сто других незадовољених, и залурадо из за-
висти покварити оно, што створили ти новоско-
вани секцијони саветници, председници, директори

жељеница, административни саветници, привилеги-
јалци, и тако даље.

Моментано могу доцна слабости појединаца и
грамљивост за коришћу као угодна оруђа да учине
пожељени ефект; али ми поричемо, да у томе може
бити трајна политичке вредности, јер ту нема домо-
љубља у оној мери, која чини, да се политички
фактори, чињенице могу увећавати.

На овом месту не можемо да не наведемо не-
колико изрека из Шилеровог Фијеска, које овако
гласе: „Das Licht des Lebens bekam mehr Fett, als
das Licht des Genie's, bis zu einem gewissen Punkt
brennt nur die papierne Krone.“ (Видело живота доби
више масти, него-ли видело женија, од хартије
круна гори само до неке извесне тачке).

Упоредивши ово с нашим разлагањем, свак ће
признати, да машала ревности домољубне много
дуже гори, јер више масти има, него-ли од лич-
них интереса сламна ватра, која само докле гори,
док се себичност по вољи не нагума, а после тога
гори само онај део, што, истина, може очи да за-
сене, нико нека да ваљано светли.

Као год у Срба, тако и у Хрвата врло је ве-
лик број оних родољуба, који се не моле идолу
себичњаштва — и на ове родољубе не може се све
донде рачунати, да ће пристати на заједнички рад
(közreműködésért), докле год влада држи да може
с неколико крстова, ил с неколико саветничких ти-
тула и плата постићи оне цели, за које се пре свега
изискује морална основа и чисто домољубље.

Политика личности, одбијајући поменуто потребе,
не може се бројати међу она, државним наукама
допуштљива средства, за која би влада, која се
држи на реални начели, могла се прихватити, било
кад и било у којим приликама.

Ми добро знамо то, да Славјева влада није
инаугурисала, предвазвестила нову политику, ни нову
систему владинску; али у дужности мује, што се тиче
народности, да ингредијенције уметке дојакшоње по-
литике укљони из фактичне данашње системе, које
задовољавају користи појединаца на штету државе,
јер су те ингредијенције природе личне и падају
изван граница моралне, поштене политике.

У једном допису из Новог Сада пишу „Нов.
Сл. Преси“, да је акција уг. владе отвореном кри-
зом у новосадском кр. комесарству прекинуће неко
искушља које за собом те немиле последице повуче,
те су *Милетићевци* сваком даном занеменији и бе-
шњи. Почем је криза изравнана и барон Мајтњи,
као што се каже, новим раширенијим пуномоћји
осигуран, то почиње опет мало јача промаја кроз
комесарску управу овлађивати. Оде у Новом Саду
добио је бишкуп (?) Анђелић налог да на место
кр. комесаром разрешене новосадске српске црквене
општине нову таку општину наименовањем нових
општ. чланова састави. Из области петроварадин-
ско крајинске пуковније која под генералкомандом
Молинајевом стоји јављају да су и тамо такође
20 српских црквених општина распуштене. Тамошњи
српски управитељ канцелар Разаманић, наредио
је на име упутству једном које је од кр. новосад-
ског комесара добио, да се све те општине, које
под његовом политичком управом стоје строгој ви-
зитацији подвргну које последњи резултат беше
да се тих свих 20 (двадесет) српских црквених
општина наједан мах распуштеше. За те се оп-
штине од стране политичких крајинских поглавара
рече, да су већином из опаких и по државу и јав-
ни мир опасних људи састављене, и да се према
томе тако шљима поступиће мере. — По томе
се дакле саме по себи те мере као сасвим уместне
и нуждне показују да се та тела само путем њина
разрешања излечити могу.

У допису се вели даље: да је од г. Штајгера
подстрезнуто и у сабору коначно усвојено дражење
против Немаца, и гонење очевидне немачке већине
у Пешти-Будиму и у одашњим крајевима нечу-
вено бећарство изазвало, и да се још ругобетнији
начинком изветована дела и овде вршити отпочињу.
У Новом Саду је тако звано немачко друштво за
радиност (Gewerbeverein) циљ мађарске мржње и
гоневња Немца. Одашњи наши огрези заузећти
Немцодери у мађарским чизмама и мамузама кри-
тео немачко друштво, за то, што и мало још Ђер-
манског типа на себи носи. —

И шта је узрок тим клеветатама? — пише он-
дашњи немачки познати локални „Бацхаер Боте“,
кога у том случају, вели пресин дописник с поу-
дањем саслушати можете. Он вели на име: „Зато,
што то немачко друштво осим осталих немачких
и мађарских листова и добро уређивану по целом
образованом свету распрострању „Нову сл. Пресу“
у својој читаоници још до сада држи. Тај је лист
немилиост двају чланова — Мађара на себе наву-
као. За то, што је сл. друштвени одбор у својој
једној од последњих седница наведши врло јаке и
необориве разлоге скоро једногласно закључио, да се
„Н. сл. Преса“ и на даље у друштвеној чита-
оници задржи, испустеше као ошурени два члана
Мађара на један мах из друштва. Не морамо ли
се ту сетити оне скаске о типци Поју која кад главу
у песак загнури и тад никог невиди нисли да ни
ју нико други не види. У осталом чули смо ми
већ ту и таку господу, где јавно говоре, да смо ми
„Немци“ jöttment nép (германски народ).

Доказ како се Немци од стране надувених Ма-
ђара у овим земаљама схваћају!

Из свега овога можемо ми Немци лако увидети
докле још доспети можемо ако по нашој природ-
ној добродушности и на даље допуштати будемо,
да нам ти ходе Мађари удар за ударом задају.

Сложимо се дакле на узајмни отпор Стојмо од сад
сложимо као један човек и бранимо свим могућим
допуштеним сретствима ишли нам наш немачки
језик!

Угарски Лојд пише: Какве је постиживе ре-
зултате савез са фракцијом Грујић — Анђелићевом
влади до данас донео? Неколико поповских депу-
тација-и више ништа. — Што се је иначе по уме-
ренијим објавама међу Србима догодило, може се
најмање ушљиву клерикалаца приписати. Мислимо
муниципалне изборе у вел. Кивинди и у вел. Бечке-
реку и избор посланика за зем. сабор у Новом Саду
и недавно у старом паланачком изборном срезу. Баш
тај последњи избор обављен је сасвим противно агита-
цијама Грујић-Анђелићевим чии: журналистички ор-
ган неможе и небеше кадар изабраног деаковца Дра
Мандића кога је кандидатура сасвим споразумно са
министром председником, министром унутр. послова
и министром просвете изнешена, пред бирачима
омаловажити и срушити. То исто се догађа од исте
стране и у погледу кр. комесара, јер овај неће да
задовољи *пламтеће осветољубље неких особа које се
тако лукаво знадоше влади доворити и новчане суб-
венције и различна звања од ње искламчити*. Од тог
се времена датира и онај најновији предлог, да
влада у погледу српских црквених ствари „status
quo“ опет успостави, и да иста чак и „Declaratio-
num illyricum“ царице Марије Терезије поврати. —
Та се фракција изјашњавају у протуслову са по-
вестником и садашњости, да пређашње право стање
српске цркве о црквеним општинама ништа незна,
и да је за управу црквених добара епископе по-
ставио. Ми смо тим врло чудним изворима већ у
нашем пречучерањем вечерњ. листу на супрот
изишли и то са становишта културне државе. Али
сасвим као да и нема општих мишљења, да се црк-
вена добра и њихова управа владама повратити
мора, био би тај поступак такође и нехисторичан
а пре свега и незаконит. — Из повестнице је по-
знато, да су године 1774—76 у Карловци влади-
чини синоди држани и да су послони њини цар-
ским рескриптом од 2. јануара 1777. уређени. У си-
нодској тој радњи означене привилегије и правни
делогрупи правине нагнимо утисак на ниже свеш-
тенство и српску народност. Они изаваху подо-
зрење на митрополита и владике, као да би они
готови били из услужности према држави тима и
народне привилегије уништити. „Привилегије“ ре-
као је једанпут јуришљајући на владике у Новом
Саду и у Вршцу раздражени народ несе само вла-
дикама но су и целокупном епископу и народу дате,
зато немају владике право, да сами о тим, при-
вилегијама пресуђују.“ Поводом тих и таквих на-
падаја нађе се митрополит Вићентије Јовановић
Видак- принуђен, те поднесе највишем месту проту-
преставаку у погледу саборског уређења од године
1777. Резултат саветовања, која се на највишем
месту о томе поведоше, беше горисменовани „Res-
criptum declaratorium“ од 16. јуна 1779. којим се
на име пређашње уређење привилегија поближе
разјаснило. Погледом на предстојеће питање видимо
из исте деклараторије само §. 2. у коме се из-
рично вели, да целокупна епископска народност Угар-
ске стоји у стварима вере, морала и богочасти
под својим митрополитом, у стварима пак, које
несу строго црквене, подпадају Срби под обичне
зем. власти. Уређење свецких послова своје цркве,
а к томе припадоше у првом реду управе цркв-
них добара и школа припадаху народном цркв-
ном конгресу у ком још онда две трећине свец-
ких посланика беше, и појединим црквеним оп-
штинама, јер црквено општинство Срба старо
је тако као и насељење њихово у Угарској, где
свечки сталез од највишег ушљива беше. Те оп-
штине постоје још и до данас. Управу црквених
добра од истих одузети, значило би сву им ав-
тономију порушити, а стајало би и са зак. чл.
IX. од 1868. год. у очитом протуслову. У истоме
је §. 3. грчко источњацима законом допуштено, да
своје црквене, школске и подобне ствари на сво-
јим црквеним конгресима самостално решавају и
уређивати могу. Дакле не епископату него свим
својим вернима осигурана су та права по уставу
и по закону. Био би то један од најнесретнијих
покушаја, да влада напрема тако чистим опреде-
љењима глас каквих екстремних савета у тој ствари
попустила. Уопште треба се добро на ум узети, да ли је
опортуну увек само о енергичним мерама говорити.

Ту се чује о најпространијој *пунсмасти кр. ко-
месара, о запетој, непоуступљивој енергији*, о оп-
штем обустављењу црквених управних власти и т.
д. Ми смо заиста последњи, који би против оних,
који тврдоглаво презиру и газе закон, нежно и млако
поступање препоручивали; но ми баш и ипштемо
најстрожији поступак са сваком злоупотребом ре-
довних закона. — И онда смо потпуно уверени, да
нам неће бити требе рат гањања или уништавања
подизати. Ту, и у свим народностним питањима са-
ветујемо влади предосторожност, мирноћу и сми-
шљеност и опомињемо је на речи деакове, које је
11. јануара пр. године у сабору изрекао: „Ако хо-
ћемо, да народности за себе придобијемо“, рекао је
„мудрац“ народа, „онда морало с тим народно-
стима тако поступати, да им угарске одношаје оми-
лимо, а не да те народности по што по то мађари-
зујемо — или шта више притискујемо. Тако стари
господин и ту пророковаше. И колико се год трпети
може и сме, да се ма где у Угарској и у ма как-
вој форми ексистенција угарске државе игнорирје и
ма каква засебан положај измишља, тако и толико
се исто мора од стране владе чувати, да се како

извесни делови угарског становништва као угар-
ски грађани друге врсте, подребили неби, према
којима би се после у случају нужде и законска
опредељења из вида изгубити морала. —

СРБИ БРАЋО!

Обилна су времена по нас настала. Истина је
цела, да нам иду непријатељи о глави, сад било
то из освете за 1848 годину, или да имају „сло-
бодну руку“ при делењу турске, или што су еда-
нашњи корманоши не само угарске већ и целе мо-
нархије славом „сиде опијени и занешени и већ о-
том савају, да све бне предјеле и народе подјарме
и помађаре, где им је некада атила њин допрео.
Овај поступак Мађара је нарав дејства. Кад ово
добије нове чизме, прво ћемо бити, да гази у бару,
да види, дал пуштају воду. Ако си нож купио, или
наоштрио, а ти си киван да та дељањем и сеи-
кањем пробаш, дал добро сече. Мађари имају хон-
виде своје млађане. Сад би ради, што пре се уве-
рити, дал тај нож сече добро. Даље се тиче, у ма-
лом, предходном рату и чаркању ту војску веж-
бати и обучити за „предстојеће догађаје“ а како
по мађарске хонвиде бољег ексцирплаца од места
и села Грбоње!

Ал пред светом је нуждан одговор, да није кул-
турносна мађарска нација повод, већ да су ти
дивљи баци први повод дали најстрожијим мерама.
Нужно им је, да Срби први крајност почну, како
би Мађари пред краљем претом на Србе покази-
вали као на бунтовнике, почем су нас и онако већ
пред владаоцем као невере обедили. Зато би гос-
поди у Пешти добро дошла била, макар и најмања
побуна онострану Срба.

Ал Срби су мирни, они се дојако чврсто др-
жаше законите стазе.

Кад је бик у шанској арени миран, они га бо-
цају ражњевима, како би га разјарили. Ми имамо
у Мошорину мали неки појав. „Ха!“ викаше стара
лоба „Преса.“ „Милетићев усев ниче!“ Ал им се
жеља не испуни. Напи преко свију јуначки Шај-
тши знаду и сами себе да надвладају. Они не па-
доше пештанцима у клопку. Дични Шајтши не
пусташе ексцирплац хонвидима.

У то меркање за угодним пољем за вежбање хон-
вида снази Мајтењијева мисија: мазање и паљење
записника; укидање наших црквених општина (сад
већ и по Срему, како сила његова и не дошире, и
где је друго неко краљевство); насилно затварање
наших законитих вероизповедних школа у Белој
цркви; све то тако, не би ли ма којим начином на-
роду србском жице стрипља пренугле, и дух на-
рода букнуо.

Ал наш народ свестан — ћути, трпи, држи се
закона.

Тим путем не иде, дај да видимо другим! —
У Земуну пуце пушка, и уби Србина једног на
основу лажне једне денунцијације, да крумчари
(па и да је истинита, зар смо тако далеко дошли
у Угарској?) И сутра дан буде по вароши добо-
вано: ко се усуди, само прет да дигне на погра-
ничну стражу, биће јавно стрељан. А опет одма
затим стиже царска војска, те сад дан и ноћ сме-
шаше патроле царски војници заједно са финан-
церима мађар. смотре на поредак јавни у Земуну.

У ствари дакле опасно стање у Земуну, у сред
устава и мирног доба, и то опасно стање није од
Скудијера, нити од Молинарија, нити од царског
бригадира у Земуну објављени и вршени, који су
једини позвати к том послу, већ од финанц-вах
инспектора мађарског. Овај је поставио своју
војску, која је подчињена министру трговине да
само пази, да се не крумчари, на ону денунци-
јацију у заседу, без да је местној власти и рече
казно; тај мађарски војвода телеграфисао је по
царску војску у помоћ, „јер се тиче узрујан народ
памети учити“ — без да је мајистрат што знао.
Даклем ми данас видимо ко у Угарској влада: ма-
ђарски финанц-вах је све и сва. У њеној руци лежи
живот и смрт сваког појединог грађана.

Дакле у арени почеше бика ражњевима бости.

Срби браћо! Ма шта се нами догодило, имајмо
само у памети, да је просто изазивање на мејдан.
Удржимо се! сносимо! закон је наш штит!

Нису ово прва зла, која Срби с ове стране трпе.
Да шта да рекнемо о онима пре сто тријест го-
дина, где у тој истој Угарској насилно унијатеше,
и где наше свештенике заједно са женама и децом
у тамницу бацаше и батинама на унијатство тераше!

Кава то мора да су била мучења, кад народ
листом тражаше спасења чак у Русији, оставља-
јући своје рођено огњиште и своје сахрањене мртве
у Угарској! Будимо стрепљиви. Ако би ко нас
изазивао и пујдо, и водио на танак лед — несле-
дјумо.

Овакове клопке већ су једаред нами у новије
доба мећане.

Одма после рата 1849, нађе се у омиљеном јед-
ном србском месту царски војени заповедник, ком
беху Мађари свагда милдији од начела свог звања,
и који Србе из тог узрока до крајности мрзеше.
Шпиони, те стенице нег људство само кад при-
мете у властима једног ту љубав в једном, а мр-
зост к другом народу — онда знаду на чему су.
Добије онај војени поветитељ једно безподписно
писмо за другим, да намеравају Срби тог места
да скорим подигну оружје на царску снагу, јер им
у Бечу не испунише све њине жеље. — Повели-
тељу беху добро дошли ти гласови, он их даље
јави, и ту се агне силна војска и топови шеташе
се доле горе по широким улицама.

Ал Дунав стаде (то беше заказани рок) и Срби мирни, благодарни Богу, што је једаред настао мир. Рапорти поводителјеви указивају се, да су сами мушкови. Срамота. Ал брже седосети, како би образ опрао пред старешином, намисти. И где баш на бадњи дан у вече, где наш народ и богат и сиромаша, топлу собу има и сламу прострео, свећу упалио, да рођење Христово, нас свију спасио — слави, заиу руглаши, те од куће до куће, где год осветљено видеше, проворе полуцају. Народ се узруја, али свести, разборити родољуби, међу њима наши свештеници први — оставе бадњи дан и божићни колач и по оној мелаши заиу по вароши, и тишаши и миреше народ, и разлагајући му, да повителј војени само то Бога моли, да народ сконча, како би он буну оружјем стишао, и себи оцрнели образ опрао.

И тако се одбије сребно већ заманути мач од главе народа.

Браћо Срби! Веће је јунаштво у трпљењу и сношењу љути негода, него нападају. И зук и свака друга дивља звериња ову последњу дрост има.

Покажимо дакле оне теже јунаштво. Стегнимо срце! Недајмо се преварити и наговорити!

Сносимо за сад стрпљево сваку беду и невољу. Има ниткова, који су на то плаћени, да народ наведу на побуну. То је трећи Наполеон практиковао, а има њих многа данас владајућих министара, који су у његовој школи учили.

Уздајмо се у Бога! Шат и ова бујица пређе, и онет се сунце над нама укаже. Баш зато, што је тако бујица напада на нас, тако бујицав, да нам чак и финансијских инспектори на нас пуцају, не беду трајати. Помислимо свагда; да су сви нападају на нас гола искушења и проба, да ли Пемо умети онако *пасивни* јунаци, као Мађари од 1850—1867. бити. „Што год је брзо, то је кусо!“ вели наша пословица.

А браћу Мађаре сажаљевамо: јер овим начином су показали, да нити су подвигари, нити су се кроз њина страдања памети научили.

Један Србин.

ПРЕДСТАВКА ВЛАДИКЕ КЕНГЕЛЦА

у романско-српској размирици.

Високом кр. уг. министарству за благочестије и просвету.

Високим својим рескриптом од 10. дек. о. г. бр. 32.335, благоволило је високо кр. уг. министарство, услед притужбе господина епископа арадског од 5. дек. о. г. бр. 1703. позвати ме, да мој налог од 16. окт. о. г. бр. Е. 556 — II. 112 опозovem, и чланове српске делегационе комисије на неодложно продужење свог делања у мешовитим општинама упути.

Услед високог овог позива принуђена себе налазим, високом кр. уг. министарству сједете објаснење ствари у званичној покорности поднети.

Као што је високом кр. уг. министарству познато, темељ на ком делегационе комисије постоје, и кога се оне у свему делању свом придржавати морају, положен је у погодби српске и романске делегације од 18 (30) јуна 1871, коју је погодбу њег. ц. кр. и апостолско величество највишим решењем од 10. априла о. г. најмилостивије одобрити благоволило. Пред ове, услед превршних санкције законом поставше погодбе, морају се по самој природи ствари, и Срби и Романи, као синови једне и исте восточно православне цркве, нарочито у овом цркве тужибањем се предмету, и на опште нам каноне православне цркве наше обавирати.

Романски је пак Јерархија и државни и црквени закон тај хотимице потазила, и тиме мене изавала, и управо принудила, да се за средства постарам, са којима ћу мојој управи поверени православни народ од њеног протузаконитог и протузаконичног нападаја и насиља одбранити моћи. Ја се дакле, а односно српска Јерархија, противу насиља Романа тужити имам, а не Романска Јерархија односно романски г. епископ арадски; и зато ми је скоро неоповатно, како се романска јерархија, која је, учинивши Србљима толику неправду, сама овај сукоб изавала, на српску јерархију тужити сме и може. Да су пак наводи моји о протузаконитом и протузаконичком поступању романске Јерархије пуно основани, нека се високо кр. уг. министарство из следећих факата уверити благоволи:

Чланак XIII. превршше одобрене делегационе погодбе прописује, да помешане општине све дотле, док изравнаше, односно разделење општинске заједнице вршено и изведено није, у досадашњој митрополитској заједници остати имају. А св. канони православне цркве забрањују, да у једној и истој цркви два епископа владају и да се у њима имена двају епископа у црквеним молитвама узносе.

Но на супрот томе романски су протопресвитери: Димитријевић и Поповић, како у Новом Селу и Алибунару, тако и касније у Малом-Жаму, одмах по одласку мешовите комисије пред којом је и српске и романско становништво, тих места у погледу деобе, истина погодило се, но деобу због оскуде нужних капитала извршити није могло, већ је где грађи, где дужи термин за одштату преузете, дотле црквено-школске имаовине одредило, ипак противу извршног прописа чланка XIII. гореспоменуто делегационе погодбе романско становништво у тима местима у подвластије романске Јерархије узели, и свима Романима у дужност ставили, да се у будуће у свима духовним

својим потребама на њих, а односно на романску Јерархију обраћати имају; даље су речени романски протопресвитери, позивајући се на неки од свог епископа добивени налог, противу јасног смисла св. канона православне цркве, у све те цркве, без мог, као јошт по чланку XIII. делегационе погодбе дотичног дијецезана дозвољења, ушли, у њима чинодејствовали, шта и име свога епископа узносити дали. А у Алибунару су Романи у цркву, по погодби Србљима припадајућу јошт и сопственог свог, романској јерархији подлежећег свештеника увели и приставили, и тиме не само једног од тамо постојећих три редовна пароха углебења свог протузаконито лишили, већ и сопствене своје делегационе чланове, који су ради погодбе са српском јерархијом у Карловце изаслани били, самовољним и незаконитим овим поступцима денегирани, а српску јерархију у највећу неприлику довели. Јер обе делегације 1871. у Карловцима делавше, по што су заједнички определиле, да она странка, која је црквено и школско имање у мешовитим општинама по узajној погодби мешовитом делегационим комисијама удешеној погодби на себе узела, ако угођену одштату цену одмах положити не може, исту кроз пет година исплатити има, ишли су на то, да обојим Јерархијама времена и прилике даду, да се у смислу чл. XI. делегационе погодбе за оне свештенике побринуту могу, који у след деобе прекобројни остали буду.

И ту су благу намеру обојих делегација Романи са својим горезакоженим поступком у Новом-Селу, Алибунару и Малом-Жаму прекршили, и тиме противу закона и правде те парохе и њину породичу насилно у највећу беду бацили.

При тој очевидној, Србљима од стране Романа учињеној, досади у православној цркви нечувеној неправди, ја сам на тужбе дотичних општина под 13. октобр. ове године Број Е. 521 II. 108, и под 17. окт. о. г. бр. Е 525—II-110 пређе постајавшу цр. кр. милитарску команду, уз разложење ствари журно молио, да изгредима Романа на пут стане, но ма да сам под 27. нов. ове г. бр. Е 593 — II 126. овај предмет ургирао, отуда све до данас ни одговора, а многа мање сатисфакције добио нисам. Шта више дошло ми је до знања, да је сама хваљена цр. кр. милитарска команда, протузаконито делајуће Романи у особену своју заштиту узела.

Видевши, да се ни са које стране помоћи за одбрану прерушеног права српске јерархије надати не могу, ја сам подручне ми протопресвитере, као на ту цел изаслане конзисторијалне поверенике, учутио, да дотле док Романи Србима учињену очевидну неправду коначно не поправе, и својим насиљем дотичним општинама, свештенству и протопресвитерима проузроковану штету надокнаде, у даље се делање у погледу мешовитих општина сами не упуштају, а да и делегационе комисије чланове позову, да исто тако поштење, то јест, да дотле, док Романи српској цркви хотимице учињену неправду не поправе, у даљу се расправу тога предмета не упуштају.

Ту сам ја наредбу по дужности својој, а тим више оним члановима делегационе комисије, који су за такве од мене изабрани, издати морао, што ми је јошт у свежој памети, како су Романи, и баш сам гдин епископ арадски, још 1865 године, кад је противу св. Канона наше цркве разделења романске и српске јерархије заључено, ком сам се разделењу ја на основу наших канона свагда противу, многочислене мешовите општине у дијецези темпшварској својевласно себи присвојили, и поред све протестације и српске Јерархије и сабора, никада их повратили нису, изјавивши, да ће због тога Романи буну подићи!

По томе дакле Романи и буну подићи смеду, а Србима није ни то дозвољено, да праведну своју ствар законитим путем бране!

Романи су своју сопствену Јерархију, за којом су толико тежили, и на све стране агитирали, по што се историчка српска Јерархија на супрот С. С. канонима раскомадала, већ добили, па би требали и морали законом определени рок, кад ће им и оно мало у неколико мешовитих општина заоставших Романа припасти, причекати, али лакомство им њиово не да мира, већ пренагати и закон газе.

То су била побуђења, због којих сам ја уводно споменути налог од 16. окт. о. г. бр. Е 556—II. 112. мојим протопресвитерима издао, надајући се, да ће у след тога Романи Србима учињену неправду поправити, а у будуће се подобних незаконитости клонити.

Но на жалост, мене су само протопресвитери, који нису чланови делегационих комисија, но само конзисторијални повереници, послушали, а чланови делегационих комисија, који од мене не зависе, но од администратора патријаршије српске, не хтедохе мој њима преко протопресвитера достављени позив уважити, већ су делање своје, после моје забране, а пре притужбе гдина епископа арадског, дана 9. и 10. нов. о. г. у Денти и малом — Гају без прекидања продужили.

По томе дакле, нити је гдин епископ арадски имао повода, против тог мог налога, који се нигда испунио није, тужити, нити ја имам повода, тај испуњењени налог опозивати.

Неправда пак, којом су по горе изложеном Романи Србима учинили, остала је и данас непоправљена, и зато ја по што само томе извештен, да због те романске неправде у мешовитим општинама Срби и Романи у жалостан конфликт доби

могу; — што сам под 27. нов. о. г. бр. Е 593 II—126. и високославном ц. кр. комисаријату у Темпшвару благовремено, али без да је на то што решено, доставио, овом приликом узимам себи слободу, високо кр. уг. министарство у интересу јавног мира и поретка у званичној покорности молити, да би најмилостивије наредити благоизволило, да романска јерархија учињену неправду што скорје коначно поправи, и дотичним општинама, свештенству и протопресвитерима проузроковану штету подпуно надокнади, а да се у будуће законског определења, а наиме чланка XIII. делегационе погодбе строго придржава.

У Вршцу 7. (19.) дек. 1872.

Емилијан Кенгелац с. р.
Епископ.

ДОПИСИ.

† Пешта 27. дек. — Није никаква новост више, да се деакова странка распада, као кака стара странка, за то и нисмо говорили о честиткама и говорима, које су држали поједини прваци страначки својим странкама и обратно о новој години, јер се ту истакше знаци распањања. Деак је нарочито ударао нагласак на то: како треба да су међо собом сложни, што показује, да је већ и он види растројство своје странке, него да се још и плаши од истога.

И заиста има право што страхује сиромашта рац! цео труд његов, зграда коју је дизао себи за споменик, на путу је да се сруши још за живота његовог. И развалине те зграде која се зове деакова странка, засуће самог мајстора, самог творца јој Фрају Деака. Он то предвиђа, али као да је уједно увидио и то, да му не достаје снага да предупреди пад своје зграде, јер иначе нам је не пољивио: што би старац онако млако, без икаква самоуздања, одоздрављао депутацију своје странке, која је дошла да му честита нову годину.

Ми Пемо за кратко време имати прилику да гледамо врло занимљиве ствари у колу деакове странке. Како се вели: фракција Лоњајева и фракција Шењејева обухватају до стотину чланова деакове странке. То је број тако велики и знатан према саставу и одношају саборски странака, да у свакој прилици зависе опстанак владе од положаја, каквог те фракције према њој заузму.

Кад се уочи истина, која из безобзирног карактера Лоњајевог и његове најновије прошлости природно истицати мора, онда можемо рећи: да данашња влада мађарска пре стоји на вулкану који је сваког тренутка може оборити, него на тврдом споду какве цветне ливаде. Деак је не само пустио, него и припомогао да Лоњаји онако срамно надне. Лоњаји то врло добро зна и зато нас неће нимало зачудити, ако скоро дочекамо, да Лоњаја за својом фракцијом и помоћу саме ленице подметне ногу овој влади, која стоји под окриљем старог Деака. Прави државници не терају политику освете, но ко позиваје Лоњајев темперамент он ће знати и то да ће Лоњаји тау политику терати; он није никад ни био прави државник, и само се одликовао политиком личног интереса. А он има да се свети и овом министарству и Деаку. Ма Пемо дакле већ приликом дебате о буџету дочекали врло занимљиве ствари, и ако не целом кабинету, ал појединим министрима за цело ће буџетска дебата бити опело, ма им колико „новосадски деаковци“ слави своје поверење. На Деаку почеће се светити сад већ његово сопствено дело. Она иста биљка, коју је сејала деакова странка и која се развијала под законом самог Деаковог ауторитета, корупција и деморализација почиње носити плодове своје у самој његовој странци, а не на радост његову и корист странке.

Нама то може само за задовољство служити!

Што наш свет може занемати, било би више, да се јави. Но за сад нека је доста и ово: мађарска влада *забранила је улазак „Пригорцу“ у угарску.*

Ова забрана карактеристична је јако једно због тога: што колико је нама познато, „Пригорац“ није дао основана повода томе, а друго: што о тој забрани грађанству ове државе није *ништа јављено*. Ни у владиним листовима не беше ништа спомена, а грађанство које је платило за набавку тога листа, има бар толико права да сазна: зашто је оштећено. Ми знамо да је и у апсолутним државама међу осталим и у самој Србији (и док не беше „установка“) коју мађарско новинарство према себи као „полудивљу“ сматра, увек било објављивано публици кад је таки случај наступио, и *каван узрок зашто тако бива.*

Мађарска влада да покаже ваљда колико је „слободумна“ и како је „установка“ не налази за вредно о томе ни речи рећи. Нека грађани трпе штету кад нису тако промућурни као денунцијантска чорда, да у напред навуше, шта где влади неће бити по вољи, те да се по томе управљају.

Кад су ови исти људи, који сада држе и злоупотребују власт државне снаге, потупали се од немиле до недрага по целом свету просјачећи у име „слободе“, и „слободуња“ милости и симпатије за себе и за своју народност, онда је било „варварство“, „нечовечност“ и т. д. ако је тадања аустријска *апсолутна* влада узапштила који број талијанског или француског листа, који је писао у корист Мађара а против владе аустријске, а сад то исто чине ти „слободњаци“. Лепу светлост до душе навлака влада таким поступцима на карак-

тер мађарског народа, и овај се може захвалити на такој љубави.

Наш свет пак сад треба са онаком истом жељом да потражи и чита *забрањеног* „Пригорца“, као што су Мађари пре 15—20 година стране листове, које је иста судба постигала од стране „реакционарске“, апсолутне аустријске владе тадашње.

Каква ли је разлика господо у Будим-Пешти између Ваха и данашње „установе“ „либералне“ владе у угарској?!

☞ У Прагу (Утисак новогодишње идентичне ноте.

— Са „реформом“ се ожеже, — *Справедљивост* „омнипотентних“ „културтрегера.“ — *Пољаци пред директним изборима* — *шпртље.* — *Словенци.* — *Varia.* —)

Јеврејска бечка журналистика као на команду сипа сав јуч „племенити“ глева свог на најновији манифест чешких повереника, али наравски, да се и Овде бламирала својим обичним разноврсним и сироз противним схватањем и осуђењем. Треба споменути само како „Н. Сл. Преса“ ову декларацију у паралелу са Палазовим тестаментом, а други опет у њојзи виде револуцијонарну прокламацију. Тако идентично могу осуђивати који су једнаких тобоже принципа, само са свога „гриндихкајта“ чувени културтрегери. Чесима пак значила је она нота као сигнало за жељби и одлучнаји број против душманина отаџбине. И младо-Чеси дадоше о њојзи бујног израза у жестоком и огњевитом чланку „слогом к победи!“ који је измиао у „Нар. Листима“, и у ком се после силних и тешких удараца лакајима железног капрала Визмарга, наглашује, да се по томци Јана Хуса и Жижке, којима у жилама тече врепа крвца словенска, бију за аутономно право отаџбине, а не за привилегије феудалних каста и реакционара и да им је смер крваве борбе — *слободна* самосталност домовине. Листови своју политичких боја једнаким поздравом предугерату овај племенити корак вођа целокупне чешке опозиције, — за њ са једним одушевљеним збори елирикала — феудални „Чех“, „Фатерланд“ као и остала рааграната чешка журналистика, и судећи по симптозима можемо се надати жестокој — бурној манифестацији чешкога огорчења против централистичке владине котерије, „Н. Сл. Преса“ навушила је, да ће се у Прагу у почаст измирења држати сјајни политички банкет, на коме ће учествовати прваци обеју странака, а уједно и свечана позоршна престава, а за тим ће се по целој земљи грме подржавати. На „ферасунгстрајерске“ кругове особито је радосно дејствовало, што Чеси отворено исповедају, да они не просјаче туђе помоћи, али ако ко с њима ступи солидарно у борбу за исте интересе, не ће им бити на одмету. По својој морској лојизи извађају централисте отале заључак, да су тобожњи тајни преговори са Пољацима о тешкој свези у опозицији прошли на празно, а вамо у ствари их није ни било, него Пољаци као и обично после својих систематичних горњих илудзија увидеше, да су на криву путу и да би им боље било да су се с Чесима држали. По ипак „Час“ и „Дјен. Пољска“ веле, да је тешки савез с Чесима због противних назора немогућан.

Уставоверни „либералци“ испрва се намргодише на пројекат Ласера о реформи изборног реда, али напоследку оцмолзљиви свој „либерални“ нос, загрлише се са феудалним велепоседницима, заштитише се челеком „државно-политичком“, па прогутавши нешто једа намазавши свој и онако деобо чинувски образ, ставише се у „гледу“ да бране, по „Татес-преси“ хитер-конзервативну „реформу министра Ласера“ која је котеријски и инспирирана журналистика — која на жалост огромну већину сачињава — све своје жидовском лојиком спроведене разлоге у бој извела, намислила је сад да *отезањем* с једне стране умали преседник есекат, која је већ самим појавом произвела и да ублажи немио удара с друге стране да тиме умори огорчену опозицију. Само да им се ова тактика не провуче in aeternum! „Таглат“ већ јавља, да Ласер неће изнети додатичне делегације. Ово ће бити по свој прилици удица, да се намаме у „рајсрат неки посланици из Тирола и Крањске, како би бар присуствовали при дебати о директним изборима. За Полаке може још и доста примамљива бити!

Што се специјално разрезивања и арањдовања срезова у појединим земљама тиче, — за Тирољску, кад ни један посланик не хтеде, преговара с Ласером проф. др. Гребнер, а за Крањску љубљански градоначелник Демжан. Фарисејске централисте већ даље не можемо него признају да хопер fas et nefas своју клику на влади. Морска справедљивост вири већ отуда, што је добој Аустрији повишен број посланика са 90% докле је Чешкој — по самим децембристама најнапреднијој земљи — повишено са 66%. — Пак још и то, како? Као што официјозус неки „Вохенији“ јавља, прирасло је велепоседничких 8%, сеоских само 5%, а варошних посланика број је *ујавостручен* бајати ради интелегенције и већег пореза, а у ствари с тога што су гуда Немци са Жидама насељени „Нар. Листи“ донесе врло занимљиве податке статистичне о размери порезе. По њима 18. велепоседничка са 190 хиљ. порезе бирају једног посланика; 33 хиљаде варошана са 193 хиљ. порезе једног, а 135 хиљада сељана са 416 хиљ. порезе тек једног посланика. Заиста либерално! Али још су „справедљивије“ псевдо-либералне централисте засугнане председником алогласне „Басине“ Херистом биле при арои-

довању срезова. Што је могуће више извлачени су „племеници“ културтрегери из чешких срезова, да ни један „интелигентни“ немачки глас не пропадне и сачињена су тако четири нова среза, која са географског гледишта доста комична изгледају: напротив код сваке извесне немачке већине још стоји безгласна прилична мањина Чеха, како би их мање остало. На како је познато, да су Немци гушћи према граници, повучени су радији од Прага према периферији, па су тако одређивани срезови. А 40 села и трговишта вастављене су по милости божјој и вољи децембриста у ред вароши, од којих неће бити — по надахну Чеха — ни чешких при свем том што Ласер-Унгерова журналистичка кохорта, која ждере са диспозиционих масних јасла, по обичају хоће да даже јавно мишљење трубећи, да је од нових вароши 23 чешког а 17 немачког језика, и да тиме прекупише одобравање Јевропе. Чудни су и морају тежки бити напори, где се у силу бога хоће мањина ма и фалсификацијом да прибави већина!

Међу Пољацима влада веља забуна. Докле „Крај“ вели, да ће се тек скуп држати, на коме ће се велати о држању Пољака и о мерама против остварења директних избора, јавља бечки „Тагблат“ да су се Пољаци већ споразумели у томе, да изиђу из државног већа, чим се поведе разговор о „Реформи“, само да није још утаноачено коначно са каквим протестом: мотив изласку да буде самозападна реформа уопште, или само њезино протезање и на Галицију. Но при свем том, што се и матора „Н. Сл. Преса“ теше, да у Галицији велика већина народа није противна директним изборима и да делегација није прави израз воље народне (као да се не сећају саме да су проистекле из воље — Хабрусове). Ми констатујемо, да у Пољака нема више ни једног листа, који би и даље намерао био дувати у један рог са децембристама, јер већ ето и „Дјеник Пољски“ и други органи Земљалсково „пољске“ партије противни су директним изборима и саветују посланицима, да иступе из централистичног Хабрус-справништа; а у за кога стоји народ, јасно показују силне петиције на државно веће из Лавова, Кулнеца и редом већих градова против директних избора. Св. Ђурђевска партија Русина уништена је противном ексцентричном русинском партијом Лапоровског и Качале, који држе са Смолком и федералистима. Но још се уставоверна клепа на дају посредовању Грохолског међу пољским делегатима и Ласером, и за Голуховског веле, да озбиљно на стоји за помириљивости. „Час“ у једном чланку разложив како „Реформа“ алтерира погодбу с Угарском, јер се укида изборни модус за зајед. делегације по земљама, а то је опасно и по спољну политику, — чуди се грофу Андрашију, који се при почетку свога канцеларства могао мешати у унутарње ствари, како може бити индиферентан према очигледној погубности погодбе, на што „Н. Сл. Преса“ отворено рече: „qui tacet consentire videtur“. — Вредно ће бити још споменути, како већ и „Дјеник Познањски“, који је једва доспео од силних гоњена „Либералног“ Визмарка, саветују браћи својој у Галицији тешии савез са Чесима и федералистима. Резолуцију, — вели „Дј. Поз.“ — ваљаху Пољаци као Свизнев камењ, а непрестано их је оморелост и цинизам бечког централизма гањала у безобзирну опозицију и нукала на другу алијанцију. Централисте омете Чесима сурово, а Пољацима нешто у блажијој форми, све, што им по праву припада — не остаје Галичанима ништа, него да се споје с Чесима и Моравцима те да оборо како централистички кабинет, тако и децембарски устав“. Да ли ће и овај савет остати глас вапијућег у пустињи код сепартистичних Пољака? Неки бечки листови имају телеграм из Лавова, како је тамо поништила у народњака сваку наду вест, да се Бесар сагласно са уведењем директних избора и у Галицији. Сами лажи наруче, да би јавно мњење фалсификовали. — Као што се чешке вође сложиле, да напусте и жртвују своје назоре о стварима у другом реду и да се сложе у борби против општег непријатеља, тако и старо-Славенски орган „Новице“ опомињу Словенце на измирење и сложну борбу против душманна домовине. Светец, који је био међу вођама народњака, изразио се за директне изборе и прешао је у табор уставовераца. Бирачи његови у Готше-у дадохе му по „Фатерланду“ неповерење.

После истражног затвора од 128 дана пуштени су на слободу 7. Хрдличка бив. изадавалац „Политике“ а сад суратник код „Покрока“, А. Тума уред „Делничних новина“ и Ходек, који је три месеца у лудници провео. Лена „уставност“, где те због просте сумње могу држати и мучити у затвору пак после без отплате пуштити!

Али неће допустити децембристе да инсератна афера, која је разглашена по целој Јевропи сасвим на лош прође. У затвору добише Срејшпоски, Грегр и Ружајка већ неизмерно велику тужбу. — За Сметану а против управног одбора позорног, који је првог чешког вештака хтео отпустити из канеле позорнице, изразио се врло ватрено и часопис „Краковш“. — У Хоржицу и Краљевом Граду осуђен је градоначелник, свештеник и срески начелник на глобу од по 30 флор., што су несетом својом чинили пресвје при избору велеседника. — Срески капетан Цибула у Фрајштату у Моравској, разрешно је ових дана дружину господра због револуционарних тенденција (!) пак да се 20. век не смеје! „Плз. Новине“ јављају о нечуваној пресви званичника и агитацији „Хабрусових“ при-

шетља пред прекупутраше изборе у „Плзевско-писекску трговачку комору“, али су кортеши на многи мести погоди ливрата. — Чешки лист „Покрок“ у Америци и који је у три егземплара у Чешку долазно, забранио је Ласер за Аустрију. Евала! —

— Из Товаришева. (Избор посланика). Дан 22. дек. 1872. даје нам сведочбу, шта је српска слога учинила кадра.

Реченог дана изјутра у 10. часова објави председни изборне комисије г. др. Петар Стојковић, да је време бирања наступило, позвав све општине редом на гласање. Но ту се већ нешто могло приметити, да се противници наши врпоше, и вадећи сатове из својих ценова, доказиваху, да је само пола десет, и да се причеза до десет. Они одлагаше на даље с тога, што њихови бирачи још несу на изборно место приспели, а видели су и то, да су сви Срби бирачи на окупу били. Од „Иљена“ још ни гласа, само си могао чути „живо Мандић“ све да се земља тресе. Топови пуцају, гајде свирају, српске се песме певају, реко би е — победа је наша. Ал почекат мало читаоче, надежда обе као да невери. Истина, Србин је на сваки посо одважан, он не одспаљује зору, кад се о бољку и срећи свога народа мисли радити. Ту он не спава. Њему је јастук и перина гола земља; њему је топла соба ведро зимно небо, са ког трентајуће светле звездице осветљавају му, греју га, успављују и пробуђују. Србин ни сад није тражио на уранку ни капе ни шунке, па да се због фруштуга — као немац — задоцни; он метнув у своју горбицу парче омореле кукурузаче, одладе се на пут у Товаришево пре ружне зоре, па зато је пре и стигао тамо него противници његови. Но кад на једанпут, али Немци, Маџари, Словаци, Шовци, Чивути, нагнуше са свију страна, реко би да из облака падају. Свака је њива чета имала по једну свирачку банду; трубама, музикантама, бубњарима не беше броја. „Иљен Иромон“ узвикиваху они тако громко гласовито, да си мислио, не ће мо пропасти. Србадија од шестонедељног поста изоможена, тек си сад могао приметити на пој, како је у лицу увела, и премда изгледаше очајна, али неје клонула духом, по прикузив све своје силе, обрати се у тако снажне борце, да је своје „живо“ са туђинским „Иљен“ гласовито најдјачала.

Нас је још и та невоља свашла, што ми не имадосмо видли стана, но у авлији селске куће стајасмо на блату по вас дуги дан и ноћ, и кадгод тек приступасмо наложеној ватри за огрејати се, а противници заузме све товаришке грчме и неке приватне куће, где се готовило јело и справило пиће. Они су само код једног трговца ондашњег купили вина за 399 ф. 60 н. а колико су на другом и трећем месту појели и попили, то ће гнос. Иромон најбоље знати, док му сензали рачун и квите поднесе. Неки веле, да је том приликом преко 4000 ф. на јело само и пиће потрошено. Но шта је једном спахија толико потрошио? а није само он из његовог цена трошио, силни је новац том приликом просуо и друг његов спахија Вевередја. Овај по српским општинама кортешујући, отвараше бираче да на биралиште не иду, и поред пића, даваше ком десетицу, ком петлицу, има их, који су и пили и новце попримали, али опет зато не изостадохе код куће. Но већина је презирала његове поклоне, па нити је шта јела ни пила, но само се жељаше наситити победе, а ту је задовољна слогом, јер где је слога, ту је и победа.

Једно нас је само доста ојадило, што видесмо да Товаришани бирачи не беху оне меѓанције, који су досад на биралишту отликујући се, са поштеном својом српску судбину решавали. У својој ревности поустљиви, гласили су многи на противничког кандидата Иромона с тога, што је члан изборне комисије г. Наћ Мишка, председник шпаркасе паланачке, те је све дужнике себи призивао, и заповеди им, да на Уромона гласају, јер иначе мораће исплатити дуг. Ови су били под притиском, а боље би за њи било, да се несу ни појавили на биралишту, те не би огрешили душе своје о слогу српску.

Онде ми је спомнути један курјозум; кад је неки Србин из Обровца гласао на Иромона, Маџари се — не могући чувство радости у грудма спојима задјачати, а да га јавно не изиђу — почеше грохотом смејати, но овај смеј преобрати се мало час у тугу, јер чим смењаше Србин изустити „Иромон“ у тај час ево ти Немца једног, који је гласао на Мандића. Маџари се постидише, смеј престаде а Србига наставише.

У 5 часова изјутра беше избор свршен, на Иромона је пало 904. гласа, а на Мандића 1023, дакле 119. већине. Сад је тек требало видети браћу Србе како ликују. Сад су тек били опјени, али не вном и равном, но духовним срдачним пишем. У том дође нам и наш изабрани мли посланик госп. Мандић, уседе његове јевропите беседе одушевљењу не би краја, многи су молли га, да он, како за срећу и благостање целе домовине наше у опште, тако и за нас Србе поособ на сабору заузме се.

(Р. Р.) У Хајделбергу 29. окт. — (Случајно за- кашњено.) Две ми се страшне мисли овај час врзу по глави, које се концентришу у две речи: Немци, Маџари. Обе су тако чврсто свезане једна за другу, да их неје могуће раставити. Да зажем; Немци су Немци, а Маџари су Маџари, то би био дуализам, а то је опасна идеја, јер смера на цепање, дељење,

које се може до бесконачности продужити, тако да делови прођу у молекуле и атоме и напоследку у — ништа, а оне речи ваљда тек не значе ништа? Не тако, то би била погрешка, него за љубав свеае и заједнице оне „неразделне двојнице“ мора се овако казати; Немци су Маџари, или обратно: Маџари су Немци — то је све једно. Ко то не верује, може се лако уверити. — При таквом становиштву све једно је, почео с Немцима или с Маџарима. Но ја ћу почети с Немцима из разлога тога, што су они *напреднији*, јер код њих иде сила *пред* правом; па ћу се онда дотакнути Маџара као *назаднији*, јер код њих иде право за силом, — а то неје све једно. И тако по што сам већ ухватио за врх конца, могу га вући док не дође до краја или док се не прекисне . . . .

Немци стоје на врху своје славе. Њихова слава састоји се у томе, кад могу *владаги*. Не би човек веровао да је тако, кад чита њихове књиге; зато и имају многи Немеци крив појам и њиховом карактеру. Но треба живети међу њима десетак месеци, па да се увери о том. Могло би се претпоставити, да су бар Немци из слободне Швајцарске другачији људи. Не ни то, ја сам се и с те стране уверио, да су Немци — Немци, свуда једнаки. Њима је тако рећи урођена наклоност за владање а с тим отклоност према слободи. Кад они сами признају и поносе се тим, да су по свом карактеру конзервативни, онда морају и оно признати, јер конзерватизам је противник нових идеја, противник слободе. Неје онда чудо, кад *Страус*, познати слободњак на црквеном пољу, немогавши се уздићи и до слободе политичне, у најновијем свом делу „стара и нова вера“, вели, да је за Немце монархија боља од републике, и кад шта више брани смртну казну и рат.

Из тога карактера немачког може се одмах познати ништавост ине фразе у погледу ширења културе на истоку. *Владање* над источним народима — то је циљ, а не ширење просвете. Да су они на просвети радили, не би се источни народи противили томе, пошто — као што видимо — свуда и сами теже за просветом. Ето у Аустрији толико столећа раде, па где се види успех? Али да, урок је тај, што су ти народи противни култури и несу ни способни за њу. Но ако су противни, нашто их присиљавати, кад сами не осећају те потребе? а ако несу способни, нашто узалуд време губити? Но ни једно ни друго неје истинито, него ти народи не ће да буду туђе слуге, не даду да им се тамани народност, него хоће да буду слободни, хоће да су у рођеној кући своји господари, — а то егистични „културтрегерима“ не иде у рачун, те отуда сва дрека поварене пресе њихове.

Тако „Н. сл. Преса“ препоручује недавно, како треба Словенце у Аустрији понемчити. Она позива владу да се угледа на пруска насиља према Пољацима, која саопштава у чланку „Немчење Пољака у Позњанској.“ Излазећи с гледишта тога, да просвета народна зависи поглавито од језика и да пољски језик неје „културни језик“, закључује да Пољаци треба да приме културни језик немачки; а пошто они то не ће добровољно да учине, него се опиру немачкој култури, то их, наравно у *љубовом* интересу, треба на то присилити, Пољаци су, вели, у Пруској и Позњанској у последње време кроз пуних 30 година Немце систематично пољачили (!) и што су више у том напредовали, то је све већма нестајало образовање и благостање (!) Но тим енергичнија и драстичнија средства морају се сад употребити да се исцеди ране државне. Да се не изгуби један део *пруских* грађана (!), морају се пољском народу дати „благослови“ (?) немачке културе. Зато је министарство наредило, да Пољаци *морају немачки учити*. На ту циљ морају се скоро сви предмети и у основним школама искључиво на немачком језику учити, у вишим разредама *не сме се пољски читати*. Школски надзорници су одговорни за све то. — Те су мере, вели „П.“ даље, без сумње и по назору најпруских учитеља — *педагошко насиље*, али су с политичне стране нуждна обрана; јер Пољаци симпатишу с Французима (а то је смртни грех!). „Преса“ признаје такође, да је борба Визмаркова против Католика у право борба против Пољака. У том, вели, лежи политично оправдање тих мера. — Неје вредно о овом даље говорити, јер је ствар јасна, пошто и сами Немци признају, да је то *насиље*. Па зар ту не иде сила пред правом?

Какав отац — такав син, такав учитељ — такви браћи; то важи у пуној мери за Маџаре, Иста она немачка тежња за владањем и њима је уређена; неје им даље тешко било и дотичну технику од Немаца наследити. И они су на један пут постали културни народ (што Шењеј каже да код њих влада азијатско стање, то је лаж, — тако ми бар рече један маџарски чива); и њима је ширење просвете на истоку задатак као и Немцима, — али још нешто више; они хоће и *слободу* за исток да пренесу. Како то сме порећи? Та 48. година то јасно показује! а ко се те године не опомиње, ето му пред очима 72. године! — И тако су Маџари још напреднији од Немаца, јер имају *две* „високе“ цели пред очима: две поштене — *фразе* отргане. — Маџарски чива неје погрешно, кад је на питање једног Руса, зашто Маџари који су искусли *насиље* немачко чине сад насиља против Словена, одговорио: зато што су и Маџари притискивани. Они хоће да се освете, ма на коме, или боље: они хоће да покажу своју моћ, хоће да покажу да су живи, да су јунаци, [Види „Јуначка дела барона Мајте-

вља, изживенијем турецког народа, брзопритиском маџарске печатње у Пешти 1872. 70. издање“ (по числу оних 70 (?) слених отаца, апостола и угодника вражјих, који по речима „Н. сл. Пр.“ метанисаху — боље него у цркви — пред новим српским месијом, објетствујући да ће помоћи своје „стадо“ — продати за 30 маџарских крајцара. Да су поштени!)] —

Сад да пређем на друге ствари. — „Учител“ већ по трећи пут у часу највеће опасности зове своје пријатеље и пријатеље српске школе у помоћ, но пријатељи се слабо одзивају. Ана то несу *српски* пријатељи, могу бити немачки, маџарски, турски пријатељи и т. д. али српски никако. Јер код такве племените цели — просвете народне и помагања учитеља народних (јер је чист приход намењен учитељском фонду) — и код такве јевтине цене (само 2 флор. на годину или 1-8 новч. на дан) а у тако критичном по народну школу времену — не хтети ни једног јединог листа за васпитавање на овој страни потпомагати: то је заиста непојмљиво! Но „три пут бог помаже“ (а четврти пут враг — то не треба заборавити); Надајмо се да неће и трећи позив остати глас вапијућег у пустињи! —

Један дописник из Новог Сада пише к 120. броју „Заставе“, како се у *српској гимназији* (у Карловцима) предмети предају српским језиком а уче се из немачких књига. То је жалосна појава. То баца врло мрачну (месечну) сенку на дотичне професоре, јер то је већ жалосно што у нас нема доста добрих школских књига, а још жалосније је — не хтети употребити *своје* што је добро, — то је двостврака немарност. Јер сваки научан стручњак требао би бар једну књигу за школу — бар једну књигу за школу — бар онако како предаје у школи — бар онако како у школи. Или ваљда и они сматрају науку као „Brotstudium“? — У који одсек спада онда ово?

На пиришком *универзитету* има овога семестра 90 *женских* слушалаца, и на другим универзитетима немачким почињу се примати студенткиње, а не петроградском универзитету је засебно одељење за женске отворено, које и сам цар потпомаже (као што је на ту циљ дао анонимно 50.000 рубаља). То је лена појава у лепом свету — та тежња за науком. Но питање је, да ли су све струке за њих исто тако годне ка и за мушке, и да ли је тај (шт добар. О том би се с пррввом могло посумњати; јер очевидно је да је *природа* женским, свима без разлике, поглавито *једну* велику но племениту задаћу одредила, а то је *васпитавање деце*. А као што се зна, да се те студенткиње мало или ни мало не одају тој струци, то је јасно, да су њихове тежбе — у колико смерају на другачији позив — *неприродне* . . . .

И тако, какав почетак такав свршетак; не овај допис говори само о маломеним стварима. Но ко је томе крив? Дописник за цело неје; јер он сматра ствари онако какве су, али их не приматакве, какве су него жели да буду онаква какве треба да буду, — и тим је своју дужност учинио . . . .

„МЈЕСТНА ЦРКВЕНА СКУПШТИНА“ — У Н. САДУ.

Тако назва архимандрит Авђељич у декрети своји, што разасла новоименованим „членовима“ — те од њих скрпи представништво токорсе ондашње српске, православне црквене општине. Не дода јој прирока: ни *српска* а ни *православна*, као да сам хтеде рећи, да она није ни једно од тога двога.

Еле, та „мјестна црквена скупштина“ састаде се први пут после конституисања у недељу 31. декембра пр. год. — Кад сретна и честита браћа свој рад завршују, тад ови отпочињу. Међу тим „членовима“ доста их је, којима се уз часно им име домече „у миру“ „у пензији“ и т. д. Ту је на прчак и адвоката и књижевника „у миру“ . . . Али има их доста и членова људи „од закона и правде“. Имена им саопштавамо мало ниже. Седница је била јавна. Радозналост одведе нас по робар бројтамо, да видимо и чујемо, шта ће и како ће та мимо рескрипта, а то ће рећи: мало од цара и краља потврђенога закона — комесарски конституисана скупштина.

Прво нам и прво у очи паде, да немају главе — *председника*. Подпредседник отвори седницу и одмах неки без питања (а таквих је доста) наименовани „членови“ предадохе му своје одреке, враћајући тиме натраг командоване им декрете. За тим буде прочитана одрека новосадскога прота *Александра Загарића*, кому силом беше намећући председничку дужност, кад се пре два дана (28. декембра) конституисаше. Прота се одлучно одриче те мимо закона и народа наметнуте му почасти, јер држи, да не може сести на столицу врлога и искуства пунога, *Стевана Брановачког*. Речи и разлог г. проте учинише голема утиска, и изненадише све на окупу „членове“. После дуго безгласне почивке устане данашњи градоначелник *Мачвански* и предлаже, да подпредседник апазаује на председничку столицу, а *Илија Христић* „адвокат у миру“ изазван буде на подпредседништво. Облагатно живио, живили — не изоста!

Нови председник Стојановић, пре нег што ће сести на своје повишено место, изговори скупштини подужу беседу. Особито нагласи: како га је „само љубов и поверење благоименоване скупштине могла на ту чест возвисити; како ће он радо и весело

послужити светој матери цркви; како ће чувати свете старе установе црквене и све што су им опеви и праоцеви сачували и предали. Али, да у томе треба он помоћи од свију членова да му буду рука помоћи. „Тако ћемо — воли — господо, много и много моји учинити, па можда и оно, што засад сумњам да ћемо моћи. Нека само свеблаги бог дошље свога анђела мира, анђела љубови, анђела слоге, па ће се све моћи и т. д. и т. д.“ Уз то готово уза сваку реч спомиње превишиј рескрипт од 10. августа 1868 и да се треба у свему држати истога. Капетан варошки Радослав Манојловић-Маша потврђује: Држимо се строго рескрипта, јест јест, строго се треба придржавати рескрипта.

Председник Илја Христић, није држао никакве уводне беседе, него просто устане и примачне се за две столице ближе председнику — уз обасипање хвале од г. Мачванскога и других, како он најбоље познаје обичаје старе и свете им установе, те да буде у свачему на савету и помоћи.

Једва једном приступи се к делу. Мачвански предлага, да се изберу два избора: школски и административни. За тим неко (не узесмо на ум ко) допуни: Не, не два, већ само један одбор црквено школски. Немеш Паја разјашњује, какве квалификације треба да буду одборници. Сенатор Чапра, гвижевњак у миру, додаје, да треба да се тај одбор подели у два одека, један од стручњака школских, други од људи стручних у администровању.

Пениановани сенатор старац Трифковић поправља: треба да буде у том одбору директор основних школа Димић, на професори гимназије. Немеш Паја поплашено унаде у реч: „А не, не, директор Димић има и без тог по рескрипту места у школском одбору; а друго зад устреба, позиваће се и стручњака и питати за савет“. Професори гимназије не могу бити, јер нису чланови скупштине. У речи му повлађује парох Валта, који баш до њега седи. На посвету Мачвански предлага нека председ, именује лица, која ће бити у томе црквеношколском одбору. Овај прво и прво „умољава“, државног тужиоца Арнадију Обркнушевића; исти се одриче тога, извињајући се своји многи званични послови. За тим председник „умољава“ краљ. судца Милоша Јездимировића, и овај се одриче и правда нагомиланим судским послом „и још неким узроком“... Приступило по том к председнику и шапће му на уво, ваљда тај узрок. За тим председник умољава г. кр. судца А. Завишана. Опет устаје Милош Јездимировић и место њега вели: да се из неог узрока, из којег и он, не може примити. По томе буду по реду „умољени“: Мачвански, Чапра, Вукићевић, и т. д. Уречено било најпре да буде 14 па 16 па 18 чланова у том одбору. А кад после перовоја прочита на ново именовани умољени одборника (из једнога списка, који је, чини нам се готов са собом донео, био) набројасмо до двадесет одборника, и то чусмо им имева читана по чину и по достојанству, а не као што у први мах. Член ледедер Лубурић не хтеде се те почаст да прими, али му такох возразише, да он први треба да се прими, јер по највише има посла с црквом, продавајући јој свеће.

Е сад већ би и тај црквено-школски одбор еротно „умољен и припознат“, те дође ред на избор нових тудора. И опет место да се ти бирају по рескрипту — буду најпре на среду пред председништво и Мачванскога као какви осуђеници позвани дојакшоња тудора. Други (први не дође), тудор Арсен Ђурић стаде се захваљивати на тудорској части, и предајући ључеве, молити, да другога место њега изабере. Што се Ђурић већма извињава да не може, тим скупштина већма на њ наваљује да се прими и за даље. Особито га саветата Тоја Сланкаменац, довикујући перовоја: „Пити га само, мора он још послужити!“ Мачвански Тоји повлађује. Јездимировић вели Ђурићу: „Мораш Арсене, можеш ти и још годину дана!“ Ал све бадава. Ђурић је човек, који сазнаје шта је то законито а шта није; шта је то кад народ коме позлања поверење, шта-ки кад не — и никако се не хте примити, те место њега „умољен“ буде (пошто се најпре више њих тако умољених не примише) — и прими се Лазаревић-Према. Та се чудна појава јављала код сваког редом дојакшоњег тудора, који се једнако захваљиваху, а скупштина све једнако наваљива да остану и даље. Вршачево — без себи равне парламентарности, достижне, кад ред дође на најмање цркви тудора, Гигу Обрадовића. Овај се извињава да не може. „Аје, мораш, мораш“, Тоја виче: — паши га само, може он, хоће он!“ Обрадовић вели, да има једног сина болесног а другог за солдате. Мачвански и други за њим у глас вичу: „Поможемо ми, поможемо ти ми!“ Ми слушаоци не могосмо на први мах погодати: шта ће му они помоћи; да би рекли: сина ће му излечити, то они не могу, јер кољко видимо, ни један од скупштинара није по струци лекар — него биће оно друго, што је у овој вароши већ у толико прилика био мамац на удици наше реакције. Други овоме подобни случај би, кад један тудор земљеделица, мислимо да му је име Маша Коларов, стаде на послетку правдати се тиме, да неона ни читати ни рачуна на писмено водати. „А, ништа, ништа не смета то — виче опет прељубезни Тоја Сланкаменац — ти имаш синове: они умеју и читати и рачунати.“

И тако се сви редом изређаше, — а све једнако стојећи, као пред судом каквим — једни се одлучно одрекоше, а други навали одолеше па се се и за даље црквенога тудорства примише. Од ових задњих опет сутра дан, по примеру проте Захарића, председнику писмено послаше и новоумољене се части одрекоше, као на пр. Лаза Балаш, Драгутин Адамовић а мислимо и М. Богојевић. Сад је дошло на ред да се код сваке прве попуве и остала места тудорима, јер код сваке има их по четворица. Та скупштина не хтеде бирати, већ остави свакоме првоме тудору (осим саборне цркве) на вољу „нека он по својој вољи узме кога хоће па после нека само јави одбору, кога је ко узео“. Гига Обрадовић, коме се допада, да тудорише и за ове скупштинске власти, одмах с места диктова перовоја, ко ће с њима у ајмашкој цркви тудорисати, Смеом-ли овде запитати: је ли и ово учињено по рескрипту? Иви „људи од закона и правде“ — питамо вас: пише-ли то тако у томе превишем рескрипту?

На послетку примећујемо, да главни тудор саборне цркве, Марко Поповић није дошао на позивење у ову скупштину, правдајући се писмено да је болестан — али му је ипак скупштина „позловила поверење“ и за даље. Но он се те части, како ривабрасмо, примати неће.

А сад долази по реду прави рад „мјестне црквене скупштине.“

По о томе наставићемо и завршити други пут. — ја —

НОВИ САД. Јавили смо, да је Анђалбендић наименовао нову црквену обштину у Н. Саду. По обштинској уредби пада на Н. Сад на 120. чланова; Искаријот пак једва је нашао 50. и то тежком муком. Добило је много кошарева, док је и ти 50. саставио, и од ти неки су већ дали оставку, а други се спремају да то учине, и управо се не зна, да ли су чланство примили они, који ни у прву седницу нису дошли. По „Народу“ ово су наименовани чланови:

Позвани су ови: Ат. Трифковић, сенатор у миру; Радослав Манојловић варошки капетан. Пана Дера. Коста Стевановић учитељ. Паја Михајловић Немеш учитељ. Тома Тодоровић адвокат у миру. (Ства Владисављевић Кабанџић, варошки благајник Стева Николић адвокат. Сима Лукач трговац. Милош Јездимировић, члан суда. Емил Чапра сенатор. Тома Јосифовић. Коста Новоковић. Паја Мачвански градначелник. Аргадја Обркнушевић, државни одветник. Паја Стојановић чиновник у миру. Илија Христић адвокат у миру. Прота Захарић. Поп Глеба Андријевић. Поп Јоца Поповић. Ђорђе Вукићевић адв. Тоја Сланкаменац. К. Радовановић Шева. Који су се примили; а позвани су још и ови, кои се нису извињали да л се примати: Сим Марковић трговац, Тома Дера. Ђорђе Дмитријевић (Румљанин). Јован Јевтић сапуница. Тоша Стратимировић средки подсудја. Гаја Гајчиновић адвокат. Коста Николић адвокат. Јован Радовановић адвокат. Јосим Мачвански. Спира Марковић цинелар. Коста Лазаревић према. Коста Лубурић ледедер. Урош Поповић Пеција. Тодосије Јовановић адвокат у миру. Ђорђе Кондоронић адвокат. Стева Адамовић. Александар Адамовић. Милош Димић. Јован Марковић парох. Моја Ђорђевић. парох. Савва Бабић бирташ. Алекса Завишан, члан суда. Вогољуб Стаматовић. Јован Дотлић. Јован Стефановић, ћурчија. Позвани а нису се примили: Јован Јовановић беба.

Уз ове долази још Тома Јерков, који је чланство одбио. За проту г. Захарића већ смо казали, да је дао оставку на председништво обштине. У надри-обштини има, као што се види, доста чиновника, да и то још и судски; Питаћемо се на дотичном месту; како судије могу бити чланови скупа, нарочито под околностима, где је њина непристрасност свакако у опасности. За Хеторовог госу погрешно смо јавили, да је наименован, али наименовање није му изостало зато, што би Герман имао зазора, именовати човека, који је онаке грђе и клевете просио на администратора и владу Арс. Стојковића, него зато, што и од наименовани многи нису хтели понуду примити, ако би морали бити у друштву моралне наказе. Међутим може још сједовати наименовање „за инат.“ Ова надри-скупштина је чиновничка. У њој воде реч градоначелник и Чапра. Ми задржавамо себи карактеристику чланова, но не можемо да сад већ не приметимо: да се Гига Обрадовић не може изговорати тиме, да има сина за солдату, па као да зато мора „противу свога осведочења“ и „своје воље“ да остане у надри-обштини. Пазићемо при рекрутацији на то, како градоначелник разуме то: да ће се Обрадовићу помоћи; али Обрадовић престаје бити оно, за што су га суграђани држали, кад су га бирали; они му нису дали право, да на обшти рачун изкуљује своје приватне интересе. Он хоће да постане то, што је Тоја Сланкаменац — инстинкт народа добро је погрдио. У варошко-економским стварима ушло је у моду, да увек Обрадовић с Чапром иде на спољашње економске комисије; тако се и догађа, што се догађа. Отуда и те свеје. Ваљало би у представништву, и у економском одбору то на ум узети. —

Из Мошорина нам јављају, да је затворен бивши кнез Јевтић, због кога се догодила позната афера у Мошорину. Неколицина поглавару заузеше се за свога друга, и потужеше се вишој власти на изтражној судији, но надамо се, да то не ће препречити праведни тегај ствари. —

Из Ђурђева нам јављају, да је тамо на св. Стевана био архимандрит Кипра код пароха Стевана Николића у гостиња, где су били и канонер из Мошорина, поп Ваца, који сад у манастиру Ковиљу оцет о трошку манастирском живи, и нешто пискара, и поп Милушевић из Жабља; ту се договарало о кандидатури г. Ђ. Стратимировића за посланика у тителском округу за уг. сатур, о касирању црквени обштине, и т. д. Кипра је казу, дошао четворке, (на 4. коња), а отишао је осморке. —

„П. Лојд“ држи избор др. Мандића у Паланци за победу не знамо какве умерене србске странке, (за коју он сматра. Анђелићеву фракцију) противу народне. Ми га можемо уверити: да је др. Мандић изабран са знањем и припомагањем србске народне странке, и то уз пркос Туркосима с једне, „Еленероцима“ с друге стране. Набор је тај изузетно учињен за љубав наше црквено-народне ствари и у атар њене автономije. То је била победа србска над Мађарима, и и помађареницима, и народњака над „туркосима“ србским. Анђелић је најпре кварео, а кад је видео, да ће бити успеха, дао је преко неког свештеницима поручити, да буду за Мандића, но дотичан није ни смео препоруку ту показати, да ствар не поквари: толико вреди и важи „Анђалова“ препорука и код већине свештенства, а не само ли код народа. —

Саобштавамо у данашњем листу представку владике Кенгелца зем. министарству богочасти и просвете, као црквено-политични акт, ма да се не слажемо с њоме у свему. Ми нисмо тога мишљења, да се прекида посао „делегација за измирење“ Срба и Романа, ма да поједине обштине романске не чине по правди, јер би иначе и помирљиве обштине трпиле неугодно стање међусобног раздора; а ако је влада обуставку наредио сам, без одлуке административног одбора, онда је и с формалне стране погрешка.

— ја — **Годишња скупштина „српског друштва за радност“** одржала је по статистику други дан божића прош. год. На скупштину је поиздолазило било чланова у великом броју. По извештају секретареву предавао је друштвени благајник извештај о стању друштвене благајне, из којег се види, да је прошле године било прихода 2133 фор. 19. нов. а расхода 1899 фор. 92 нов. у каси се затегло готовине 208 фор. — За часнике изабрани су: за председника адвокат Павле Носић, — за подпредседника трговац Јован Малетић, — за благајника на ново професор А. Сандић, — за економу Бранко Којиновић. Одбора је два углављено, један управни а други забавни. У први буду изабрани за одборнике: Стеван Јевтић, др. Павловић, Миша Дмитријевић, Петар Патосевић, Корнелије Јовановић, Живко Ђурић, Арсен Ђурић, Јован Стефановић, Стев. Керчевић, Ђура М. Поповић, Петар Матић, Гава Радовановић. У забавни одбор: Петар Нонадовић, Ђока М. Поповић, Никола Јевтић, Милан Ромпорић, Илија Милчић, Ђура Стојковић, Лаза Стојковић и Јов. Ђурчић.

После тога изнет је на расправљање допис угар. министарства, које не потврдиши правила на за шест година дана, иште, да се друштво ово претстроји по новоме закону о занати чл. IV. §§ 76 до 83. На ово буде после дуже дебате закључено, по предлогу члана Мише Дмитријевића и допуни др. Ст. Павловића: да се оправи министарству представка и у њој разложи: како ово друштво није задруга радника, већ друштво културно, које подстиче радност умну и материјалну, по смислу чланка I. друштвених правила. На послетку јеподнесен и одобрен предрачун, где се између осталог 200 фор. одређује на друштвене цели — и изабрани су тројица прегледача рачунских.

ИЗЈАВА.

„П. Лојд“ доноси у 6. бр. од 9. јан. п. р. у вечерњем листу две изјаве А. Синковића, од којих се прва на постанак брошуре „Хрватска на мученичкој крсти“, друга на постанак познати пролетошњи промеморија односи. У првој од ти изјава прича А. Синковић, да горечеву броширу, која је ово дана у Пешти под његовим именом изишла, он није писао, ни саставио, ни издао, ни да је ова о његовом трошку штампана, него да је то све дело вођа народне странке, Вончине и Мравозића, и причајући даље, шта је ко од њи написао, како су на издавање те брошире дали владика Штротсмајер 500. ф. а. в. Мравозић 100 ф. Вончина 100 и овај како му је напоследку меницу од 150 ф. издао додаје и ово: „да је он на ту меницу на моју препоруку одма речену суму добио, и да је на тај начин дело то постало непосредном подпором Мравозића, Вончине, и Милетића.“

За од моје стране извечем: да ја нисам никакву препоруку дао, да А. Синковић на меницу од 150 форината суму исту добити може, да је дакле навод његов с те стране гола измишљена лажа.

Ствар је ова: за време предбожићњег бављења мог у Пешти освоји ме неког дана мени доде непознати Хрват Синковић наводећи: како он у Пешти издаје броширу у којој одкрива тајне махинације Раух-Вазановићеве, и другова јима на прилику они које су у обелодањеним промеморијама; како је брошира већ готова, али му на повезивање и разаслање брошире треба на једно 150. ф. и молио ме је, да му ја ту суму или напоследку бар 100. ф. дадем као предума на извесни број комада брошире, које би мени за рачун Срба Јевтинје дао. Ја му одговорим: да нисам при сувишном новцу и да му ти новаца дати не могу, него да се шретрпи, док се та свота не би код Срба скупила могла, а међу тим, да ми покаже, да брошира зајиста изишла; он одговори: да му није за чегање, јер како се брошира у Пешти код „Минерве“ штампа, боји се, да ће се то прочути, и брошира конфисковати на што му реко, да једважан неумесна кад брошира под познатом одговорности излази.

Не прође много, а Синковић опет ме окупи, да му бар толико дадем, колико би брошира узео, и да му дадем прикупити колико се може, јер нема од чега да живи, покаже ми насловни лист, као и један одломак штампане брошире. Ја замолим једнога од влади пријатеља, да му по могућству што прикупи, дам овоме 10 ф. од моје стране и овај прикупи, још иначе око 20 ф. Не прође опет дуго, а А. Синковић опет ме окупи да на једну меницу од 150 ф. на коју је име Вончине, чини ми се као издаваатеља менице подписано било, моје име као „жирант“ дадем, јер рече: има, ко би му од Срба дао новце на ту меницу, али како Вончину не познају, нужно би било моје име. Ја му одговорим: да би радије сам дао новце, кад би имао, него што би меницу подписао најмање сам па рад, да моје име у Пешти на меници циркулише, и одбијем захтев, не разбирајући од њега, који би му то Србин новаца на моје име дао; напоследку је молио, да га препоручим ком Србину трговцу, да му меницу есконтује, но и то сам одбио, немогући од другог захтевати, на што сам подпис не дајем. И тако се опростим наведе Синковићеве. Је ли он после од кога, и да ли од Србина каквог, кога ли на речену меницу новаца добио и није ли како год „препоручу“ моју „финансирао“, и како год мојим именом злоупотребу учинио, то не знам; али ако је који Србин — јер други ко текмо да би учинити могао — или други ко као на моју препоруку меницу есконтвоас: то молим, да ми било јавно у ком пештанском листу, или у Пешти приватно саопшти, па ћу према томе даље поступати. —

Какав је човек тај Синковић, то се види из његови изјава, и тобожњи исповести у пештанским листовима, где каже: да је као бајаги у нужди за новце дао име своје на броширу, која је штампана и коју он сам за тим за лажну проглашује, по свој прилици опет за друге новце.

Нема сумње: да је А. Синковић сам помоћи своји посвећени другова саставио броширу; а да ли је већ онда, кад ју је састављао, или после штампала, кад му се причинило да акције противу народне странке сачу, дошао на ту мисао да је за лажну прогласи: то ће по свој прилици изаћи на видик из шарнице, коју ће Мравозић, Вончина, и Милетић због тога противу њега даћи. Ја толико знам: да Синковић, а наравно ко други још мање, није ми ни речичком казао, наговестиво, или позвати дао, да је садржај брошире целином, или којим делом измишљен, и лажан. То мора и сам Синковић посведочити, ако му је иједно још у трунку „части у телу“ остало. Задржавам пак себи право, ако за вредно нађем, са другима, од којих је преглиту, узео на дело, које сам за лажно проглашује, тужити га због преваре.

У Н. Саду 1. јан. 1873.

Др. Свет. Милетић.

ТЕЛЕГРАМИ УРЕДН. „ЗАСТАВЕ“

Земун. 2. Јан. (предан у 9. сати 15. минута, а стигао у 9. сати 45 минута пре подне) За поведљив дао градоначелник по вишем налогу сазвати црквену скупштину да је растера. Попови примачу управу. Мотримо.

Пешта. 1. Јан. (предато у 1 сахат дошло у 2 сахата п. подне). Данас интер. пословао посланик Ираћ и министарство хоће-ли на строг одговор позвати онага чиновника, што је наредио да се Пелагић изда; ид ако су те мере учињене по налогу којег министра: хоће-ли тога кући именовати?

Стара Градишка (пред. 31 дек. пр. год. 7 сати 35 минута — дошло истог дана у 9 сати 40 мин. пре под). Због зулума, почињеног од Турака на најодличнијем овдашњем трговцу и босанској Градишки Воји Љубојевићу — затворена је ево већ четири дана чаршија (пијаца) и узрујаност је велика.

Винковић 31. Дек. 1873. Мученик Пелагић зором одвежен уз пратњу бајоне-

Цела кућа специјалне масе Игње Стефановића бр. 236. у Н. Саду издавање се на лицу места 3. фебруара п. р. 1873. у 3 сата по подне, на три године од 1. јула 1873. путем лиценције под кирију. Услови лиценције могу се водити код др. Стевана Павловића. У Новом Саду 30. дек. 1872. Веронички одбор.

ТАЈНЕ БОЛЕСТИ И ИМПОТЕНЦИЈУ (учмагу човечију снагу.)

лечи темељно и под јамством сјајног и трајног успеха МОРИЦ ХАНДЛЕР, др. медицине и хирургије, магистер бабичлука и лечења очју. ОРДИНИРА сведневно: од 11—1 сакати пре подне и од 3—5 сакати после подне. Станује: Пешта, Leopoldstadt, Palatingasse бр. 13. 1. спрат бр. 14. На хонорирана писма одма ће се одговорити.

ПРАВИ пр. кр. патентирани од Бегов. Велдчаства на ново са највишом дипломом одрени, од медицинског факултета испитани и похваљени, хиљадама пута опробани и та добром сведочењем снабдевени.

МИШОМОР

ради коначног истребљења пацова, кућених и пољских мишева, кртица и шваба (који се јако тражи и култује), може се прави добити у Новом Саду код Љубе Стефановића (код три главе шећера.) У Земљу код Д. Јовановића и сина. У Белој цркви код К. А. Харлакса. У Панчеву код У. Јохановића. ЦЕНЕ: једна велика плекана кутија 1 ф. једна мала кутија 80 н. — Наручити појединих кутија врло се тачно и брзо одржавају уз наплату путна трошка. — Извод из једнога од многих писама, који нам сваки дан стиже: Молим, поштом ми још неколико доза арканума, јер сам јако досађују пацови, а оне две дозе што смо узели већ су најсјајније показале своје дејство. С поштовањем Бети Урман, Баебау-Бараке закупница, пошта Делница у Хрватској.

СОМБОРСКА ТРГ. И ЗАНАТЛИЈСКА БАНКА, плаћа Јануарске одреске (купоне), својих привремених удеоницах са 3 ф. а. вр. који се новац при главној благајни, почевши од 2. јануара 1873. год. уз одрезак подићи може.

Уз одреске, ваља аритметично уређене списке потписане придодати. У Сомбору месеца дец. 1872 г. 1—3 УПРАВА.

НА ЗНАЊЕ који поштованим муштеријама, да сам из Беча дошао и држим велику разнојаду ципеларског оспапа, због преузимања друге радње. Разпродаја ће трајати само кратко време. Умољавам за брзу и многобројну посету. Дућан се налази у кући „Матице Српске“. С поштовањем К. ПИСАРЕВИЋ.

ПРОМЕНА СТАНА! Част ми је п. т. публици јавити, да сам кој досадањи стан, у коме сам толико година као ципелар са мојом робом становао — промену. Од 1. јануара 1873. становаћу у кући, у којој је гостионица „код Јелсавега“ и имаћу увек најзврсније робе, најбогатије стовариште од најразличитијих врста чизама и ципела за господу, госпође и децу по најјефтинијој цени. — Због свагда доброг и изврсног купа и због свега моје са првим и најзврснијим чизмарским творницима, кадар сам, дошав тиме у најзадовољнији положај, п. т. публици моју робу по најјефтинијој цени давати. — Сваком оном, који код мене робу на ручи, и оправљаћу бадава. — Благодарни на досадањем поклоњеном ми поверењу, молим и на даље за најтоплије учешће. С високопоштовањем Б. Шлангер.

СТЕЧАЈ. Ради попуњења, на овдашњој основној школи управљеног учитељског места, с којим је склопана редовна плата од 600 ф. слободан стан, 3 јутра орање земље и 4 вата дрва — отвара се овим стечај. Дотични учитељ биће обавезан осим учитељске дужности, још и код ове општине бележничке послове обављати и недељом и празником у саборној цркви појати. Они, који ово знање поштом желе, имају своје са нужним сведочењима снабдеване молбенице до 3. фебруара 1873. год. овамо поднети. Из скупштинске седнице држане у Сент-Андреји 16. дек. 1872. године. Јован Игњатовић, Евген Думча, привр. бележник. 3—3 председник.

П О З И В. П. г. деоницари сомборске трговачке и занатлијске банке, позивају се овим учтиво у седницу 1. главне скупштине, која ће се 9. фебруара 1873 г. п. р. пре подне у 9. сахати у варошкој дворани одржавати. Дневни ред. I. Закључан рачун. II. Утврђење дивиденде. III. Попуњење управљених частничких места. У Сомбору 9. јануара п. р. 1873 год. Управа.

Извод из §. 19 банкинх штатута. Само она г. деоницари могу управљавати право гласања у главној скупштини, који су своју деоницу бар један месец дана пре скупштине на своје име у књижи пренели и 8. дана пре тога код управе депонирали. Ко има 1. деоницу, има право на један глас тако даље до 10. деоница: више од 10. гласова не може нико употребљавати, па било то у име своје или био чији олуномбеник.

СТЕЦИШТЕ. На темељу општ. штатута §. 2. овим се на ново установљено подбележничко знање отвара стецште. Годншња плата је 500 ф. а. вр. Они, који би ово знање добити желе, позивају се да своје молбенице са нужним доказима, да су у бележничкој струци вични, најдаље за 14 дана општин. представништву поднети изводе. — Станар 17. децембра по срп. 1872. Стева Мрђенов, општински судца.

О Г Л А С. На продају велико имање „Валатун“ ага у крај Дрине на утоку у Саву до Раче. (окр. Шабачког) Исто имање оглашено је прошле године у новинама „Застава“ и „Панчевцу“ за продају, а сад ће се продати јавно „ко да више“ на месту 15. марта 1873. год. ако се долге непријави какви дозвољан купац. Опет се јавља ради знања, да исто имање описује с једне стране река Јордан, а с друге Дрина и има ориње 322 лапца, под шумом жагљивом 22. лапца, под шумом и папном 172. лапца и 30. лапца под чистим дрвним шумом. Сваки се лапац рачуна по 1600. □. хвати. — Изјинирски план и судска тапија или уверење о сопствености, показва ће се сваком, к купцу дати и судски утврдити га. У Пожаревају 5. децембра 1872. Јован Милиновић.

ГОСТИОНИЦА „КОД ОРЛА“ У Р У М И, са пространим гостионицама, 6 гостинских соба, шталом за коње и великим двористем, даје се од 1. априла 1873. п. р. или код закуп или под рачун. Услови могу се дознати код Браће Ристера у Руми. 3—3

МУШКЕ КОШУЉЕ: (молим за меру од врачења: брата) од правог румбурга. платна ф. 2. 2 50. 3. 4. 5. 6. од пшона енглеског (лепше него платно) ф. 1. 60 н. 2. 2 50 н. 3. 3 50 н. са ефини преки поруби ф. 2. 2 50 н. 3. 4. 5. везене 3. 4. до 8 ф. Шарене, нове енглеске мустре 2 ф. 2 50 н. 3 ф. кошуље за зиму (gewirkt) 2 ф. 2 50 н. 3 ф. вумене 3. 4. до 5 ф.

ГАЊЕ српски и немачки крој од добра постојана платна 1 ф. 60 н. 2 ф. 2 50 н. до 3 ф. За зиму 1 ф. 60 н. 2 ф. 2 50 н. до 3 ф. Вумене 3 ф. 3 ф. 50 н. до 4 ф.

ЖЕНСКЕ КОШУЉЕ румб. платно 2 ф. 2 50 н. 3. 4. до 5 ф. везене 4. 5. до 8 ф. од пшона енглеског са ефини поруби, или са везени уметци 2 ф. 50 н. 3. до 4 ф. везене до 6 ф. — За зиму постојане, 2. 3. 4. до 5 ф.

ГАЊИЦЕ беле са ефини поруби или везени уметци 2 ф. 2 ф. 50 н. везене до 4 ф.

РЕКЛЕ (корзети) са ефини поруби 1 ф. 70 н. 2 ф. 2 ф. 50 н. 3. везене 3 ф. 3 ф. 50 н. 4. 5. до 6 ф.

ЧАРАПЕ мушке, женске, беле или шарене туле. 3. 4. 5. 6. 7. до 10 ф.

Стовариште румбургерског платна

30 рпоп	1/2	12. 14. 16. 18.
30 "	1/4	14. 16. 18. 20. — 30.
50 "	1/4	25. 30. 35. 40. — 60.

НЕПРАНО ИЛИ РУКОМ ПРЕДНО постојано за гање, чаршаве и т. д. 30 рпоп 1/2. 8,50 9,50 11. 12. 13. 14. 30 рпоп 1/4 12. 14. 16. 18. 20.

КОНОФОСА за (Betüberger) у дла, плав, или црвен латраме комад 8. 9. 10. 11. 12. 13. чисто платно 14. 16. 18. 20.

Налог одривљам per Nachnahme, непсуюје у свако доба натраг примам у ком још п. г. уверавам да ћу као до данас и даље себи труда дати, подпуно задовољити, јесам с великим поштовањем 6—10 Александер Поповић Беч, Währingerstrasse 14.

ти Осеку. Па што је малко приздравио оболници. Петава (Крањска) 1. Јан. 1873. 0 новој 1870 години допратиле турци Пелагића до азијске ћутаје у заточење по милости, па се и цариградски измет калуђера, а нове 1873 год. по милости слободнога мађарског устава и њихових ортака сремски калуђера два перјаника допратиле (Пелагића) синоу у Петава и оставиле слободна ван мађарске. Да ли ће монархија аустријска бити слободомнија према политичним емигрантима од уставне мађарске? Види ћемо.

Н О В И Ј Е. Загреб 29 децембра. У вечерњем листу „П. Л.“ прошле године изишавше изјаве Сикновићеве као да смо и ми при састављању промеморија и брошуре: „Хрватска на стратишту“ од краја до краја је тенденциозна лаж. Мразовић, Вончина, Мишкатовић.

Ко одосадањи приматеља „Заставе“ лист од петка, или недеље доидуће не добије, нека сматра за знак, да му је у рестанцији за последњу или још и ранију четврт прошле године, и да му неможемо лист даље слати, док се не предплати, или бар међутим рестанцију не намири.

Мојим Пријатељима. који ме о моме имен-дану обрадоваше писмима, и телеграмима изјављују ми и том приликом своје саучешће изречем топлу захвалу, овде ми није могуће то другим путем и сваком понаособ учинити. У вацу (преском затвору) 28. децембра 1872. Стеван Поповић.

КОРЕСПОНДЕНЦИЈА УРЕДНИШТВА. Нашим дописницима из „Прага“ и „Хајдлберга“ — Дописи ваши свагда су нам добро дошли. — Само ћете нам увек већу услугу учинити, дескрипцији мање ако у вањних ствари краћи будете.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ. Новоустројена „бачко потиска штедioniца“ у Ст. Бечеју овим се разписује стечај на месно књиговође са 1400 ф. годишње плате. Прозвеници морају доказати да су вешти у тој струци. Књиго и корешподенција води се немачки. — При једнакој способности има првенство онај који осим немачког језика српски или мађарски говори. Даље они, који већ у подобним кредитним заводима делаше. Овим се отвара стечај и на место благајника са 600 ф. годишње плате уз кауцију од једно-годишње плате, која ако се у готовом новцу положи, вуче 6% камате. Рок пријаве траје до 10 фебр. 1873. п. р. календару. Пријаве прима. Председништво.

СТЕЧАЈ. На управљено учитељско место у Бочари с којим је склопана следећа плата: а) Четири стотине форинти а. вр. које ће учитељ тримесеочно унапред примати. б) Слободан стан са пространим баштом при стану и доволно огрева за ње. в) 1. лапац банге ван места. г) 20. ф. а. в. као перовоћа прк. школе. општине. — д) За живота једног редовнога у месту имаће учитељ од истог 50 ф. а. вр. годишње. е) Од сваког уступа кад се самртно у прву жоси 1 ф. а. вр. а кад се у цркву не носи 50 новчића, разумесе, ако учитељ прати. Предостављени ће бити они пошкаци, који су оскоре свршили приправнички завод у Сомбору и који су вешти у предавању ноталног пјенија. Конкуренти имају за 3 недеље од првог уривења овог стечаја, са нужним исправама иштруиране молбенице овом епарх. школ. одсеку поднети. Из седнице епар. шк. одсека у Темнивару 14. дец. 1872

На управљено учитељско место трећег разреда у главној мушкој школи, овим се стечај отвара, са истим знањем склопана је годишња плата у готовом новцу 420 ф. за стан 105 ф. депутат у име дрва у готовом новцу 63 ф. Осим свега тога ужива учитељ 4 1/2 лапца општинске земље. Књиго-менуто место поштом желе, нека до 15 јан. идуће године своје са нужним сведочењима снабдеване молбенице овом епар. школском одбору поднесу. Из седнице епар. школ. одбора у Темнивару 14. децембра 1872. године. 2—3

СТЕЧАЈ. Овим се на једно учитељско место српско народних школа у Вршцу, стечај отвара. Плата је: 500 фор. у име станарине 150 фор. и 3 1/2 хвата тврдих дрва за огрев. Позивају се компетенти, који су препарандију у Сомбору са одличним или врло добрим успехом свршили, да своје иштруиране прозбе, до 15. фебруара 1873. овоме одбору пошалу. Из одборске седнице српско православне црквене школске општине слободне и краљеве вароши Вршца дана 8. децембра 1872. држане. Стеја Јовановић, Мита Поповић, деловођа. 3—3 председник.

Властник, издаваатељ и одговорни уредник др. Свет. Милетић.

СТОВАРИШТЕ БРАШНА ПЕШТАНСКОГ МЛИНА НА ВАЉКЕ У НОВОМЕ САДУ. Пештански млин на ваљке само најбоље банатско и столно-београдско жито, и то суво са одлучним ваљком хладно меље, с тога је тако брашно беле песка и земље, није изложено квару, и много је издасније него ма које друго парни млина или воденица, каменом млевено брашно. У то име част нам је таково брашно као најбољи производ поштованој п. н. публици препоручити. Може се добити на мало и у велико. Стовариште је у кући г. Чавића на пијаци бр. 860. Част нам је препоручити и наше, за продају у малом и у великом добро снабдевано стовариште енглеског и потендорског памука за ткање и плетиво, у кући г. Стратимировића у Дунавској улици. С поштовањем ПАТОНШЕВИЋ И ЧАВИЋ.

СРБИ БРАЋО! Пожељи 10.000 Срба, што у Бечу живе, отворили смо већ од годину дана велику уређену трговачку радњу, из које се све, што се као роба на пазару намислати може, по фабричкој цени, т. ј. по оној цени, по коју и ми ту робу из фабрике добијамо, дакле без перцентне приде добити може. Трговци као и нетрговци, могу се у свако доба с највећим поуздањем на нас обратити, ако желе разноврсне робе, коју напоменуемо, од најбољег квалитета и по најмањој цени код нас куповати. ПРОТИВ КОЛЕРЕ И ДРУГИХ БОЛЕСТИ НУЖНО ЈЕ ДОБРО ЗИМСКО ОДЕЛО, КАО: За одржање здравља, добрих вуменских кошуља, што се под обичном кошуљом носе, ком. 86 п. 1 ф. 19 н. 1 ф. 54 н. најфинијих 1 ф. 85 нов. до 2 ф. 43 н. За одржање здравља, јакних и добрих вуменских гаћа за господу нар по 98 нов. 1 ф. 20 н. најфинијих 1 ф. 86 н. — 2 ф. 40 н. За одржање здравља, јакних мушких чарапа, нар 15 н. 27 н. 38 н. 47 н. 60 н. За одржање здравља, вуменских јакних кошуља за госпође, комад по 1 ф. 26 н. 1 ф. 59 н. 1 ф. 84 н. За одржање здравља, јакних женских гаћа, ком. по 2 ф. 48 н. За одржање здравља, женских јакних чарапа, нар по 16 н. 29 н. 46 н. 60 н. Берлински марама на главу и на врат, најфинија сорта, комад по 1 ф. 52 н. најф. 2 ф. 48 н. ЕНГЛЕСКИХ БФИЈАЧИЦА, НАШИКА, НЖЕВА, ВИЉУШАКА И Т. Д. Бријаница финих, комад по 37 54 н. најфинијих 84 н. 1 ф. 40 н. Лепих асталских нашика као од сребра, туце 75 н. 90 н.; малих нашика за калу 48 н. Једна чинија за чорбу 48 н., чинија за млеко 37 н., најфинијих кухњских пожева по 26, 48, 65 н. Паришких оацова са ланцима, врло красних и врло добрих, са гаранцијом, комад 1 ф. 10 н. 1 ф. 54 н. 1 ф. 80 н. врло финих 3 ф. 5 ф. 87 н. 4 ф. 90 н. до 5 ф. 65 н. Прекрасних чивлауна (рацова) за халине (јеленски рогови, српље ноге), са 7 зуба 68 н. 87 н. Врло велике и врло fine 2 ф. 25 н. Великих, финих огледала, што се на видвешају по 1 ф. 80 н. 2 ф. 98 н. Удесних и прекрасних бурмутица, (табакара) за турски дуван од пагона, комад по 35 н. 42 н. Поред хиљадама других далеко финијих, удесвијих и јестинијих предмета, што се (код нас) сваки дан по Post-Nachnahme уредно добити може; у Србију шиљемо само, кад нам се износ на ову страну пошље. СРБИ БРАЋО! Молимо да нам се чисто и разговетно адресује, и то овако: SERBISCHER BAZAR von ČEŠN und KMENT, 5—6 Wien, Mariahilferstrasse Nr. 71. A.

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.